

**СЭДЭВ: ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН 8.1 ДҮГЭЭР ЗҮЙЛД ЗААСАН
“ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ”-ТЭЙ ХОЛБОГДОХ ЗОХИЦУУЛАЛТЫН
ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВАРТ ХИЙСЭН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН**

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

**УЛААНБААТАР ХОТ
2024 он**

АГУУЛГА	
ХУРААНГУЙЛСАН ҮГСИЙН ЖАГСААЛТ	2
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	3
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	3
НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ	4
1.1 Үнэлгээ хийх шалтгаан тодорхойлох	4
1.2 Үнэлгээний хүрээг тогтоох	5
1.3 Үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт	6
1.4 Харьцуулах хэлбэрийг сонгох	6
1.5 Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох	7
1.6 Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох	8
ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ	9
ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ	11
3.1 ЗӨВШӨӨРЛИЙН ЦАХИМЖИЛТ	11
3.1.1 Зөвшөөрөл олгох процессын цахимжилт	11
3.1.2 Зөвшөөрлийн нэгдсэн сан үүсгэх	20
3.2 ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТОО ЦӨӨРЧ, ЗӨВШӨӨРЛӨӨС ҮҮСЧ БУЙ ДАРАМТ БУУРЧ БАЙГАА ЭСЭХ	21
3.2.1 Зөвшөөрлийн тухай хууль шинэчлэгдэн батлагдсанаар үүссэн нөхцөл байдал	21
3.2.2 Зөвшөөрлийн тухай хуулиас гадуур зөвшөөрлийн харилцааг зохицуулахгүй байх 28	
3.2.3 Бизнесийн дарамт бууруулсан эсэх	31
3.3 ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ХИЙДЭЛ, ЗӨРЧИЛ АРИЛЖ, УЯЛДАА ХОЛБОО САЙЖИРСАН ЭСЭХ	33
3.3.1 Зөвшөөрлийн процессыг хэм хэмжээний актаар зохицуулахгүй байх	33
3.3.2 Зөвшөөрөл олгох эрхийг бусдад шилжүүлэхгүй байх	36
3.3.3 Зөвшөөрлийн тухайн хууль болон салбарын хуулийн хэм хэмжээний өрсөлдөөн, давхардал, нэр томъёоны зөрүүтэй байдал	37
ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ	39
ТАВ. ЗӨВЛӨМЖ	43
ЗУРГАА. ЭХ СУРВАЛЖ	59
ДОЛОО. ХАВСРАЛТ	61

ХУРААНГУЙЛСАН ҮГСИЙН ЖАГСААЛТ

ЗтХ	Зөвшөөрлийн тухай хууль
ГТСМТТ	Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв
УТҮГ	Улсын төсөвт үйлдвэрийн газар
ААНТЗтХ	Аж ахуйн нэгжийн тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль
ЗГ	Засгийн газар
УИХ	Улсын их хурал

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 01	Шалгах хүснэгт
Хүснэгт 02	Судлагдсан байдал
Хүснэгт 03	Ярилцлага хийх албан тушаалтнуудын жагсаалт
Хүснэгт 04	Танилцуулгын жагсаалт
Хүснэгт 05	Хуулийн хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл
Хүснэгт 06	"И-Монгол академи" УТҮГ-аас авсан мэдээлэл
Хүснэгт 07	Тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээ цахимсан байдал
Хүснэгт 08	Эрх бүхий байгууллагуудын хөгжүүлсэн цахим систем
Хүснэгт 09	Цахимжуулах боломжгүй тусгай зөвшөөрөл
Хүснэгт 10	2024 оны байдлаарх зөвшөөрлийн тоо, статистик
Хүснэгт 11	Захиргааны ерөнхий хууль болон Зөвшөөрлийн тухай хуулийн уялдаа холбоо

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 01	Зөвшөөрлийн цахимжилт 2023 оны 1 дүгээр сарын байдлаар
Зураг 02	Зөвшөөрлийн цахимжилт 2024 оны 12 дугаар сарын байдлаар
Зураг 03	Зөвшөөрлийн цахим шилжилт
Зураг 04	License.mn сайтад ТЗ-ийн хүсэлт гаргах цонх байхгүй байгаа болохыг харуулав.
Зураг 05	Эрүүл мэндийн яамны https://tzmoh.gov.mn системн мэдээлэл
Зураг 06	Зөвшөөрлийн нэгдсэн сан https://license.mn системн мэдээлэл
Зураг 07	Улаанбаатар хотод худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгчийн бүртгүүлэх систем

НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх ажлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, үнэлэх гэсэн үндсэн гурван үе шаттайгаар хийж гүйцэтгэв.

Төлөвлөх үе шатанд дараах ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

1. Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох;
2. Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох;
3. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох;
4. Харьцуулах хэлбэрийг сонгох;
5. Шалгуур үзүүлэлтийг томьёолох;
6. Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох.

1.1 Үнэлгээ хийх шалтгаан тодорхойлох

Монгол Улсын Засгийн Газрын (цаашид ЗГ гэх) 2024-2028 оны “Үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийг Монгол Улсын Их Хурлын (цаашид УИХ гэх) 2024 оны 21 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан.

ЗГ-ын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 3.2.2-т “Бизнес, хөрөнгө оруулалтын таатай орчин” бүрдүүлэх зорилтын 3.2.2.4-т Төрийн байгууллагуудаас зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааг бүрэн цахимжуулж, зөвшөөрлийн нэгдсэн платформыг эхлүүлнэ хэмээн тодорхойлсон.

Зөвшөөрлийн хуулийн үзэл баримтлалын 3-т хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засгийн үр дагаварыг дараах байдлаар тодорхойлжээ. Үүнд Зөвшөөрлийн тухай хууль хэрэгжсэн тохиолдолд дараах эерэг нөлөөг бий болгоно гэжээ.

- Хуулиар хориглоогүй, нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зан суртахууны хэм хэмжээнд харшлаагүй аливаа үйл ажиллагаа эрхлэх Иргэний хуулийн суурь үзэл баримтлалыг баталгаажуулж, Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт эрхлэхийг хориглосон үйл ажиллагаа болон зөвшөөрлөөр эрхлэх үйл ажиллагаа чиглэл, төрөл, эдгээр харилцаатай холбоотой суурь харилцаа тодорхой болно.
- Зөвшөөрлийг олгох, сунгах цахим хэлбэрээр зохион байгуулж болох зохицуулалт хуульчлагдаж, иргэдэд чирэгдэл хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээг хүргэх, зөвшөөрөл олгох харилцаа ил тод, хяналттай болно.
- Зах зээлийн харилцаан дахь оролцогчдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, тэдгээрийг дэмжих зохицуулалтыг оновчтой хийх, түүнчлэн зөвшөөрөл эзэмшигчдэд тавигдах шаардлага тодорхой болох, нөгөө талаас үндэсний аюулгүй байдал, иргэдийн хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах цэгцтэй механизмыг бүрдүүлэхэд чухал алхам болно.

- Хууль тогтоомжийн хийдэл, зөрчил арилж, уялдаа холбоо сайжирна гэж тодорхойлсон.

Хууль тогтоомжийн тухай хууль (2015) 8 дугаар зүйлийн 8.1-т Хууль санаачлагч хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлыг дараах үе шаттайгаар зохион байгуулна: 8.1.1.энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд заасны дагуу хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах, эсхүл энэ хуулийн 51 дүгээр зүйлд заасны дагуу тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх;

ХТХ-ийн 51 дүгээр зүйлд хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээг боловсруулах харилцааг зохицуулж өгсөн. 51.1-т Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуульд өөрчлөлт оруулах, шинэчлэн найруулах, багц хуулийн төсөл боловсруулахад түүний хэрэгжилтийн бодит байдалд дүн шинжилгээ хийж, гарч байгаа хүндрэл, бэрхшээл, нийгэмд үзүүлж байгаа эерэг, сөрөг нөлөөллийг илрүүлж, цаашид тухайн хууль тогтоомжийг зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлно гэж заасны дагуу боловсруулдаг.

1.2 Үнэлгээний хүрээг тогтоох

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын зургаадугаар хавсралтаар батлагдсан хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалын 3 дугаар зүйлийн 3.3.1-т үнэлгээний хүрээг тогтоох ажиллагаа нь хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд чухал ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлоход чиглэнэ гэж тодорхойлсон.

Захиалагчаас өгсөн үнэлгээний даалгаврын хүрээнд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэхь заалтад тусгагдсан тусгай зөвшөөрлүүдийн хэрэгжилт, хэрэгжилтийн үр дагаврыг судалж үнэлгээг боловсруулна.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8 дүгээр зүйлийн 8.1-т 14 салбарын 257 төрлийн “тусгай” зөвшөөрлийн жагсаалт, түүний олгох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалны жагсаалтыг баталсан. Тухайн зохицуулалтын хүрээнд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 51 дүгээр зүйлийн 51.1-т түүний хэрэгжилтийн бодит байдалд дүн шинжилгээ хийж, гарч байгаа хүндрэл, бэрхшээл, нийгэмд үзүүлж байгаа эерэг, сөрөг нөлөөллийг илрүүлж, цаашид тухайн хууль тогтоомжийг зохистой, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх боломжит хувилбарыг тодорхойлно гэж заасны дагуу үнэлгээг боловсруулна.

Үнэлгээний хязгаарлалт

Үнэлгээний мэдээлэл цуглуулах хугацаа богино байсан тул нээлттэй мэдээллийн хүрээнд (legalinfo.mn сайтад байрласан хуулиуд болон хэм хэмжээ тогтоосон актууд, салбар яамд болон агентлагын цахим хуудас, эдгээрт байрласан мэдээлэл) болон цахимжуулах ажлын хариуцан ажиллаж буй Цахим хөгжил, инновац, харилцаа холбооны яам, түүний харьяа И-Монголиа Академи УТҮГ, Эдийн засаг хөгжлийн яамны холбогдох албан тушаалтнуудтай ярилцах хэлбэрээр судалгааны мэдээллийг цуглуулсан.

Үнэлгээ боловсруулах аргачлалын дагуу бусад төрлийн судалгааны аргуудыг хэрэглэх боломж нөхцөл хомс байсан тул хэрэглээгүй болно.

1.3 Үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт

“Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг үнэлэхэд оновчтой, бодитой, хэмжиж болохуйц байдлыг баримталж, мөн үнэлгээний хүрээ, онцлогоос хамааран дараах хоёр шалгуур үзүүлэлтийг сонгов. Үүнд:

1. Зорилгод хүрсэн түвшин;
2. Практикт нийцэж байгаа байдал.

“Зорилгод хүрсэн түвшин” тухайн хууль тогтоомж хэрэгжиж эхэлснээс хойшх хугацаанд хуулийн зорилго, зорилтдоо хүрсэн эсэхийг тогтооно Хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт бүхэлд нь үнэлгээ хийхэд зорилгод хүрсэн түвшин шалгуур үзүүлэлтийг хэрэглэх нь зохимжтой байдаг. Энэхүү онцлог нь тус судалгааны зорилгод нийцэж буй юм. Мөн зорилгод хүрсэн түвшин нь хэдийгээр харьцангуй хийсвэр ч тус шалгуур шалгуур үзүүлэлт нь хуулийн үйлчлэлийн үр нөлөөнд ерөнхий дүн шинжилгээ хийхэд чухал үүрэгтэй байдаг.

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтээр Зөвшөөрлийн тухай хуулийг анх батлахад тавьсан зорилтот түвшинд хүрсэн эсэхийг тогтооно. Үндсэн зорилгыг тодорхойлохдоо Зөвшөөрлийн тухай хуулийг анх батлахад гаргасан үзэл баримтлал, танилцуулга зэргээс хуулийг баталж хэрэгжүүлснээр ямар үр дүнд хүрэхээр зорьсон зорилгыг тодорхойлж, тэрхүү зорилгодоо хүрсэн эсэхийг шалгах юм.

1.4 Харьцуулах хэлбэрийг сонгох

Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэхдээ түүний хэрэгжилттэй холбоотой үүссэн асуудал буюу үнэлэх болсон шалтгаан, тогтоосон хүрээ, шалгуур үзүүлэлтээс хамааран, аль болох тохиромжтой харьцуулах хэлбэрийг сонгодог. Харьцуулах доор дурдсан хэлбэрүүд байна. Үүнд:

- 1/ байх ёстой ба одоо байгаа;
- 2/ хууль батлагдахаас өмнөх ба хууль батлагдсанаас хойш;
- 3/ хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш;
- 4/тохиолдол судлах.

Дээрхээс “байх ёстой ба одоо байгаа” болон “тохиолдол судлах” харьцуулах хэлбэрийг энэхүү судалгаанд тохиромжтой гэж үзэж сонгов.

“Байх ёстой ба одоо байгаа” харьцуулах хэлбэрээр Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш гарсан үр дагавар /одоо байгаа нөхцөл байдал/-ыг Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын эрх зүйн болон үндсэн хуулийн эрх зүйн онолын хувьд тогтоосон шаардлага зэрэгт харьцуулах хэлбэрээр тус хуулийн зорилгын хэрэгжилт ямар түвшинд байгааг тогтоохыг зорив.

“Тохиолдол судлах” харьцуулах хэлбэрээр Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дэхь заалт холбоотой хэрхэн хэрэгжиж буй байдлыг харьцуулан дүн шинжилгээ хийхийг зорьсон.

Баримт бичиг судлах буюу Зөвшөөрлийн хуулийн 8.1-т заасан “тусгай” зөвшөөрөл тус бүрээр дараах шалгах хүснэгтийн дагуу мэдээллийг нарийвчлан үнэлж, анхан шатны үнэлгээ мэдээллийг цугуулна. Ингэхдээ Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлд заасан 14 салбар, ангилалд тусгагдсан нийт 257 тусгай зөвшөөрлийг нэг бүрчлэн шалгах ба үүнд тухайн тусгай зөвшөөрлийг олгох процесс нь хуулиар зохицуулагдаж байна уу, аль эсвэл хэм хэмжээний актаар зохицуулагдаж байна уу, бүрдүүлэх бичиг баримт нь тодорхой байгаа эсэх, зөвшөөрөл олгох хүсэх процесс цахимжсан эсэхэд нэг бүрчлэн шалгаж дүгнэлт өгнө.

Үнэлгээний үр дүнг хууль хэрэгжиж эхлэхээс өмнөх болон хэрэгжиж эхэлснээс өнөөдрийг хүртэлх хугацаанд хэрэгжилтийн нөхцөл, цахимжилт, материаллаг болон процессын харилцааг зохицуулж буй давхардсан зохицуулалт, түүнээс үүсч буй эерэг, сөрөг үр дагаваруудын талаар үнэлгээ өгнө.

Хүснэгт №1 Шалгах хүснэгт

№	ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨ РӨЛ	ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨ Л ОЛГОХ ЭРХ БҮХИЙ ЭТГЭЭД	НАРИЙВЧИЛ САН ХУУЛИЙН ЗОХИЦУУЛА ЛТ	ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ ОЛГОХ ПРОЦЕСС	БҮРДҮҮЛЭХ БИЧИГ БАРИМТЫН ЖАГСААЛТ	ЗӨВШӨӨРӨЛ ОЛГОХ ПРОЦЕСС НЬ ЦАХИМЖСА Н ЭСЭХ
Салбар						
				Хуулиар зохицуулсан ☒	Тодорхой	Тийм
				Журмаар зохицуулсан эмэх	Тодорхой бус ☒	Үгүй ☒
Дүгнэлт:						

1.5 Шалгуур үзүүлэлтийг томьёолох

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн төслийг батлахдаа, хуулийн төсөл батлагдаж хэрэгжсэнээр үүсэх эерэг үр дагаварийн талаар хуулийн төсөл болон төслийн үзэл баримтлалд тусгагдсан байдаг. Үүний дагуу хуулийн төслийг анх батлахдаа тавьж байсан зорилго, зорилтдоо хүрсэн эсэхийг шалган тогтоох үүднээс дараах асуултуудаар хуулийн хэрэгжилтийн үр нөлөөг шалгана.

- Зөвшөөрөл авахад шаардлагатай бичиг баримт бүрдүүлэх, тэдгээрийг цахимаар мэдүүлэх процессыг цахимжуулах зорилтод хүрсэн эсэх, хүрч чадаагүй бол түүний шалтгаан нөхцлийг судлах;

- Зөвшөөрлийн тоог бууруулж аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч буюу бизнес эрхлэгчдэд ирэх дарамтыг бууруулах зорилтод хүрсэн эсэх, хүрээгүй бол яагаад гэдэг шалтгааныг тодруулах;
- Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдсанаар тусгай болон энгийн зөвшөөрөл хүсэх процесс, бүрдүүлэх бичиг баримт, холбогдох эрх зүйн орчин нь тодорхой болсон эсэх талаар судлах;

“Практикт нийцэж байгаа байдал” тухайн хууль тогтоомжийн зохицуулалт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, түүний эерэг болон сөрөг үр дагавар хэрэгжүүлэхэд хүндрэл гарч байгаа эсэхийг тодорхойлно.

- Хуулийн зохицуулалтыг бодит практикт хэрэгжүүлэх боломжтой эсэх, хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж үзвэл нөлөөлж буй хүчин зүйл;
- Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдсанаар хууль хэрэглээний эрэмбэ, уялдаа холбоо хэрхэн хангагдаж байгаа эсэх;
- Зөвшөөрлийн тухай хуулиар салбарын хуулиар зохицуулсанаас бусад тохиолдолд Зөвшөөрлийн тухай хуулийг хэрэглэхээр (ЗтХ-ийн 1.3.3) хуульчилж өгсөн, энэ нь бодит байдал практикт хэрхэн хэрэгжиж байгааг тодруулах;
- Зөвшөөрлийн тухай хуулиар зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгохтой холбоотойгоор хэм хэмжээний акт гаргахыг хориглосон (ЗтХ-ийн 1.5.17) бөгөөд энэ заалт практикт хэрэгжиж буй байдлыг судлах;

1.6 Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

Өмнөх боловсруулагдсан зөвшөөрлийн харилцааны хүрээнд боловсруулагдсан мэргэжлийн ном, товхимол, гарын авлага, эмхэтгэл, өгүүлэл, илтгэл, эрдэм шинжилгээ, судалгааны тайлан, статистикийн тоо баримт, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн эх сурвалжийг ашиглана.

Холбогдох субьектээс судалгаа авах: Ярилцлагын аргаар Цахим хөгжил, инновац, харилцаа холбооны яамны харьяа И-Монголиа Академи УТҮГ-ын албан тушаалтан, Эдийн засаг хөгжлийн яамны хариуцсан албан тушаалтнуудаас зөвшөөрлийг цахимжуулахад тулгарч хүндрэл бэрхшээл, одоогийн явц зэргийг тодруулах.

ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

Энэхүү судалгаанд ашиглагдсан эх сурвалжийн жагсаалт:

Хууль тогтоомж, дүрэм журам, тогтоол

1. Иргэний хууль, 2002 он
2. Захиргааны ерөнхий хууль, 2015 он
3. Зөвшөөрлийн тухай хууль, 2022 он
4. Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлд заасан 14 ангилал, салбарын холбогдох бүхий л хуулиуд.

5. Нийслэлийн иргэний иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын 2022 оны 05 дугаар сарын 30-ны өдрийн 34 дүгээр “Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт худалдаа, үйлчилгээ эрхлэх нийтлэг журам батлах тухай” тогтоол
6. Монгол Улсын Засгийн Газрын 2023 оны 07 дугаар сарын 05-ны өдрийн 251 дүгээр “Журам батлах тухай” тогтоолын хавсралтаар “Зөвшөөрлийн нэгдсэн сангийн мэдээлэл, түүнийг бүрдүүлэх, уг санд зөвшөөрлийн бүртгэл, лавлагаа, мэдээлэл өгөх журам”

Ном, гарын авлага, өгүүлэл, нийлэл

Хүснэгт №2. Судлагдсан байдал

Д/д	СУДЛААЧ, БАЙГУУЛЛАГА	СУДАЛГААНЫ НЭР	ОГНОО
1	Т.Болор-Эрдэнэ	Хүрээлэн буй орчинд хохирол урчуулж болзошгүй болон орчиндоо аюултай зарим үйл ажиллагааг эрхлэхэд зөвшөөрөл олгох эрх зүйн зохицуулалтын харьцуулсан судалгаа (Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль 2001, Зөвшөөрлийн тухай хууль 2022)	2022.10.01
2	Judilogy Хэргийн мэдээллийн хуудас-Легалдата цахим хуудас	Хууль тогтоомжийн тодорхойгүй байдал нь тусгай зөвшөөрөл олгохоос татгалзах үндэслэл болохгүй(Төлбөрт таавар, бооцоот тоглоомын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл)	2024.01.19

Хүснэгт №3. Ярилцлага хийх албан тушаалтнуудын жагсаалт

№	Нэр	Албан тушаал
1	О.Төгөлдөр	И-Монголиа Академи УТҮГ-ын цахим засаглалын хэлтсийн дарга
2	М.Хишигдэлгэр	И-Монголиа Академи УТҮГ-ын цахим засаглалын хэлтсийн шинжээч
3	Т.Золзаяа	Эдийн засаг хөгжлийн яам газрын дарга
4	Я.Хулан	Эдийн засаг хөгжлийн яам ахлах мэргэжилтэн

Хүснэгт №4. Танилцуулгын жагсаалт

№	Нэр	Танилцуулгын нэр
1	Хот суурины ус хангамж, ариутгах татуургын	Ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглах, үйлчилгээний тусгай зөвшөөрөл

	ашиглалт, үйлчилгээг зохицуулах хороо	
2	Монгол банк	Монголбанкнаас олгох зөвшөөрөл
3	Аж үйлдвэр, эрдэс баялгийн яам	Тусгай зөвшөөрлийн танилцуулга
4	Хот байгуулалт, барилга, орон сууцжуулалтын яам	Барилгын үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөл, өөрчлөлт, шинэчлэлт
5	Боловсролын яам	Зөвшөөрлийн тухай хуулий хэрэгжилт, анхаарах асуудал
6	Соёл, спорт, аялал жуулчлал, залуучуудын яам	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилт 2023-2024
7	Монгол Улсын Засгийн газар	Төрийн бүтээмжийн үндэсний хорооны хуралдаан
8	Зам, тээврийн яам	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн зам, тээврийн салбарт хамаарах зохицуулалт
9	Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яам	Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яамнаас олгож буй тусгай зөвшөөрлийн мэдээлэл
10	Санхүүгийн зохицуулах хороо	Зөвшөөрлийн тухай хууль /Шинэчилсэн найруулгын хэрэгжилтийн танилцуулга/
11	Гэр бүл, хөдөлмөр нийгмийн хамгааллын яам	Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын салбарт хамаарах тусгай болон энгийн зөвшөөрлийн талаарх мэдээлэл
12	Эрчим хүчний яам	Тусгай зөвшөөрөл
13	Монголын хуульчдын холбоо	Хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл
14	Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохицуулалтын газар	Тусгай зөвшөөрлийн мэдээлэл
15	Гаалийн ерөнхий газар	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилт
16	Монгол улсын засгийн газар	Харилцаа холбоо, мэдээлэл технологийн чиглэлээр зөвшөөрөлтэйгөөр эрхлэх үйл ажиллагааны танилцуулга
17	Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн ерөнхий газар	Зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл
18	Нийслэлийн эрүүл мэндийн газар	Нийслэлд үйл ажиллагаа явуулж буй хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллага
19	Эрүүл мэндийн яам	Эрүүл мэндийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн олголт, тулгамдсан асуудал
20	Эдийн засаг хөгжлийн яам	Зөвшөөрлийг цахим хэлбэрээр шийдвэрлэх

21	Ашигт малтмал газрын тосны газар	Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдсанаас хойш АМТХ, УУХҮС А-48 тушаалыг баримтлан олгосон сонгон шалгаруулалтын мэдээлэл
22	Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар	Төрийн бүтээмжийн үндэсний хорооны хуралдаан
23	Зам тээврийн яам	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн зам, тээврийн салбарт хамаарах зохицуулалт

Хүснэгт №5. Хуулийн хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл

№	Нэр	Танилцуулгын нэр	ОГНОО
1	МҮХАҮТ	Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилт, түүний үр нөлөө хэлэлцүүлэг амжилтай зохион байгуулагдлаа ¹	2024.02.27
2	МҮХАҮТ	Зөвшөөрлийн хуулийн 1 дүгээр хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	2024.10.02
3	МҮХАҮТ	Зөвшөөрлийн хуулийн 2 дугаар хэлэлцүүлгийн тэмдэглэл	2024.10.03

ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ

Тогтоосон шалгуур үзүүлэлт болон шалгуур үзүүлэлтийг томъёолсон асуултуудад хариулах замаар үнэлгээг хийнэ. Үүнд:

- Зөвшөөрөл авахад шаардлагатай бичиг баримт бүрдүүлэх, тэдгээрийг цахимаар мэдүүлэх процессыг цахимжуулах зорилтод хүрсэн эсэх, хүрч чадаагүй бол түүний шалтгаан нөхцлийг судлах;
- Зөвшөөрлийн тоог бууруулж аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэгч буюу бизнес эрхлэгчдэд ирэх дарамтыг бууруулах зорилтод хүрсэн эсэх, хүрээгүй бол яагаад гэдэг шалтгааныг тодруулах;
- Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдсанаар тусгай болон энгийн зөвшөөрөл хүсэх процесс, бүрдүүлэх бичиг баримт, холбогдох эрх зүйн орчин нь тодорхой болсон эсэх талаар судлах;
- Хуулийн зохицуулалтыг бодит практикт хэрэгжүүлэх боломжтой эсэх, хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж үзвэл нөлөөлж буй хүчин зүйл;
- Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдсанаар хууль хэрэглээний эрэмбэ, уялдаа холбоо хэрхэн хангагдаж байгаа эсэх;
- Зөвшөөрлийн тухай хуулиар салбарын хуулиар зохицуулсанаас бусад тохиолдолд Зөвшөөрлийн тухай хуулийг хэрэглэхээр (ЗтХ-ийн 1.3.3) хуульчилж өгсөн, энэ нь бодит байдал практикт хэрхэн хэрэгжиж байгааг тодруулах;
- Зөвшөөрлийн тухай хуулиар зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгохтой холбоотойгоор хэм хэмжээний акт гаргахыг хориглосон (ЗтХ-ийн 1.5.17) бөгөөд энэ заалт практикт хэрэгжиж буй байдлыг судлах;

¹ <https://www.mongolchamber.mn/a/1545> 2024.12.20-ны өдөр хандав.

3.1 ЗӨВШӨӨРЛИЙН ЦАХИМЖИЛТ

3.1.1 Зөвшөөрөл олгох процессын цахимжилт

2022 онд Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдаж, 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөгдөж эхэлсэнтэй холбогдуулан Монгол Улсын Засгийн Газраас 2023 оны 06 дугаар сарын 21-ний өдрийн 233 дугаар “Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах чиглэлээр авах зарим арга хэмжээний тухай” тогтоолыг баталсан.

Тогтоолын нэгдүгээр заалтаар “...Зөвшөөрөл олгох эрх бүхий этгээдээс олгох зөвшөөрлийг цахим хэлбэрээр шийдвэрлэх харилцааг зохицуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх арга хэмжээ авахыг Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Ч.Хүрэлбаатар, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд Н.Учрал нарт, тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох шийдвэр гаргах үйл ажиллагааг 2023 оны 08 дугаар сарын 01-ний өдөрт багтаан цахим хэлбэрт шилжүүлж, төрийн үйлчилгээний нэгдсэн системд холбох арга хэмжээ авахыг Засгийн газрын гишүүд, "Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв" УТҮГ (Т.Батбилэг), "И-Монгол академи" УТҮГ (Б.Мягмарнаран)-т тус тус даалгасугай...” гэж заасан.

Энэхүү тогтоол батлагдсантай холбогдуулан бүх төрлийн зөвшөөрлийг цахим хэлбэрээр шийдвэрлэх, цахимжуулах үйл ажиллагааг "Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв" УТҮГ, "И-Монгол академи" УТҮГ тус тус хариуцан ажиллаж байна.

2024 оны 12 дугаар сарын байдлаар зөвшөөрлийг цахим хэлбэрээр олгох үйл ажиллагааны талаарх "И-Монгол академи" УТҮГ-аас авсан мэдээлэл.

Хүснэгт №6 "И-Монгол академи" УТҮГ-аас авсан мэдээлэл

№	2023 оны 01 сарын 01-ний өдрөөс мөрдөгдөж эхэлсэн Зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгагдсан тусгай зөвшөөрлийн цахимжилтын талаарх мэдээлэл					Нийт тоо
	И-Монгол академи хөгжүүлсэн	ГТСМТТ хөгжүүлсэн	Уламжлалт	Өөрийн цахим систем	Боломжгүй	
1	40	53	0	141	18	252
2	Цахимжсан	Цахимжсан		API холболт хийх, Дан системд холбох	Цахимжуулах боломжгүйг илэрхийлсэн	252 тусгай зөвшөөрөл

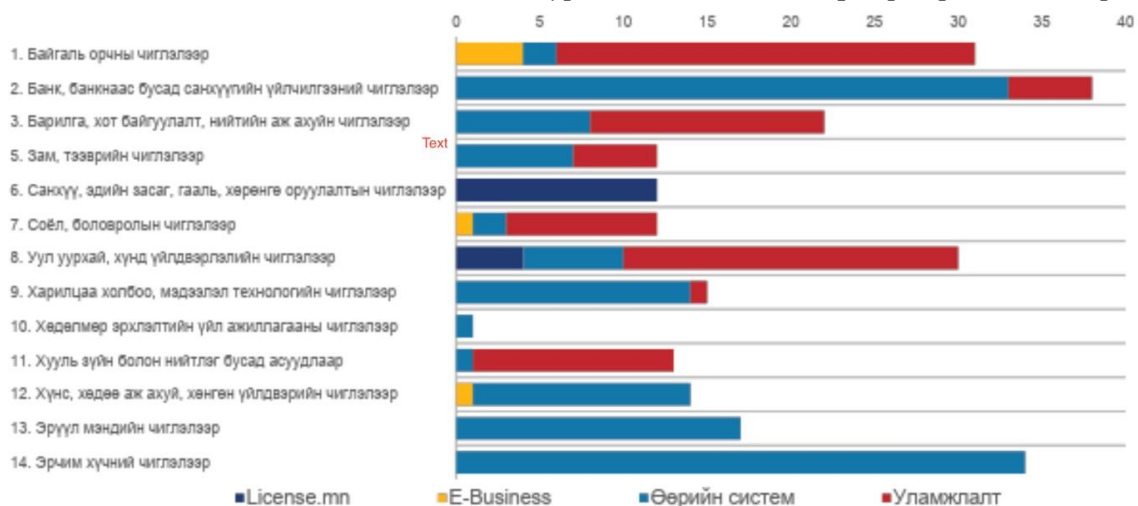
Монгол Улсын засгийн газрын 2023 оны 06 сарын 21-ний өдрийн 233-р тогтоолоор Эдийн засаг хөгжлийн яам, И-Монгол академи болон ГТСМТТ нарт тусгай болон энгийн зөвшөөрлийг цахим хэлбэрээр олгох боломжийг бүрдүүлэх ажлыг хамтран хийж гүйцэтгэхийг даалгасан. Тус ажлын хүрээнд И-Монгол академи үйлчилгээний судалгааг хийх, цаашид үйлчилгээг нэвтрүүлэх ажлыг хариуцаж, ГТСМТТ хөгжүүлэлтийн ажлыг хариуцахаар шийдвэрлэсэн. Мөн ажлын хүрээнд 3 тал

(И-Монгол академи , ГТСМТТ , Эдийн засаг хөгжлийн яам) хэд хэдэн удаагийн уулзалтыг зохион байгуулж үйлчилгээний судалгаа, бодлогын даалгаврын загварыг эцэслэн тохиролцсон.

И-Монгол академийн зүгээс ажил эхэлснээс хойш бүх тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий этгээдтэй холбогдон судалгаа мэдээлэл цуглуулж нийт 252 тусгай зөвшөөрөл байгаагаас эхний ээлжид ямар нэгэн цахим систем байхгүй, уламжлалт хэлбэрээр үзүүлж байгаа 89 төрлийн тусгай зөвшөөрөл байгааг илрүүлж (18-н тусгай зөвшөөрөл хуулийн хүрээнд цахимжих боломжгүй) тухайн тусгай зөвшөөрөл болгон дээр бодлогын даалгавар боловсруулан ажилласан. Өнөөдрийн байдлаар нийт 252 төрлийн тусгай зөвшөөрөл байгаагаас өөрийн цахим системтэй буюу зөвшөөрөл олгогч эрх бүхий этгээдийн өөрийн хариуцан хөгжүүлсэн цахимаар олгох боломжтой 141 зөвшөөрөл, e-business.mn болон license.mn платформд байршиж буй цахим хэлбэрээр авах боломжтой 93 тусгай зөвшөөрөл, хуулийн хүрээнд цахимаар олгох огт боломжгүй 18 тусгай зөвшөөрөл байгаа бөгөөд уламжлалт буюу цаасан хэлбэрээр үзүүлж байсан цахимжуулах боломжтой тусгай зөвшөөрлүүдийг 2023 онд цахимжуулж дууссан байна гэжээ.

Зөвшөөрлийн тухай хууль болон Монгол Улсын Засгийн Газраас баталсан 2023 оны 06 дугаар сарын 21-ний өдрийн 233 дугаар “Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах чиглэлээр авах зарим арга хэмжээний тухай” тогтоолын дагуу Эдийн засаг хөгжлийн яам зөвшөөрлийг цахимжуулах үйл ажиллагааг удирдлага зохион байгуулалтаар хангах чиг үүрэгтэйгээр ажиллаж байгаа бөгөөд 2024 оны 12 дугаар сарын 03-наас 05-ны өдрүүдэд “Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилт, анхаарах асуудал”-ын талаар төрийн байгууллагатай хийсэн хуралд танилцуулсан танилцуулгаас зөвшөөрлийн цахимжилттай холбоотой өгсөн мэдээллүүдээс үзэхэд дараах нөхцөл байдалтай байна.

Зураг №1. 2023 оны 1 дүгээр сарын байдлаар ²

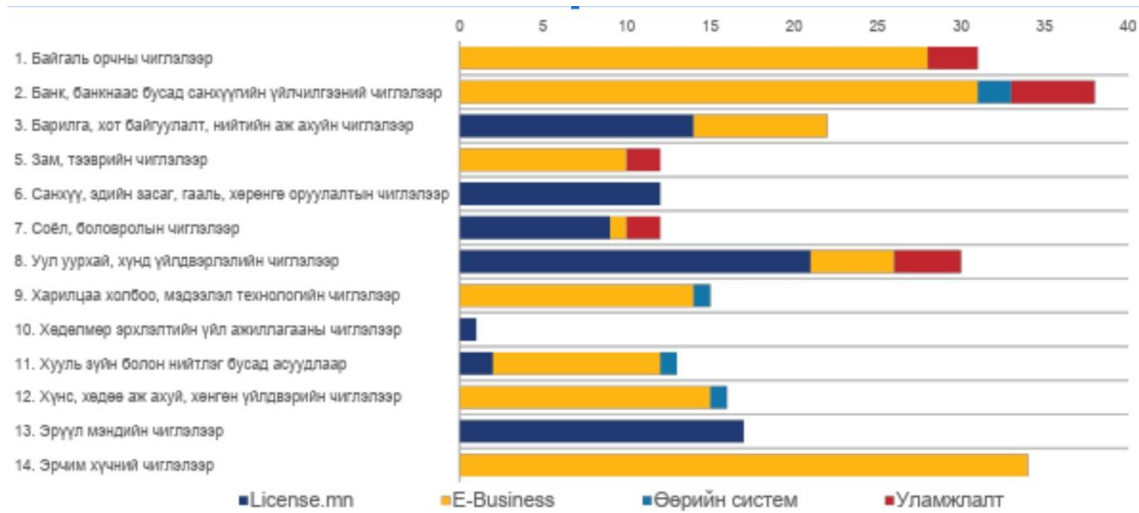

Дээрх зургаас үзэхэд Зөвшөөрлийн тухай хуульд зассан 14 чиглэлийн тусгай зөвшөөрөл олгох ажиллагаанаас тодорхой чиглэлүүд бүрэн цахимжаагүй байгаа нь

² Эдийн засаг хөгжлийн яамны 2024 оны 12 дугаар сарын 03-наас 05-ны өдрүүдэд “Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилт, анхаарах асуудал”-ын талаар төрийн байгууллагатай хийсэн хуралд танилцуулсан танилцуулга

харагдах бөгөөд license.mn гэсэн системд нэвтрэн цахимаар тусгай зөвшөөрөл хүсэх боломжтой гэсэн танилцуулга хийжээ. Харин тусгай зөвшөөрлийн цахимжилт 2024 оны 12 дугаар сар буюу 2 жил орчмын хугацаанд дараах байдлаар өөрчлөгдөж, цахимжсан гэж дүгнэжээ.

Зураг №2. 2024 оны 12 дугаар сарын байдлаар³

Зураг №2-оос үзэхэд Зураг №1-т зааснаас хоёр орчим жилийн дараах нөхцөл байдлыг авч үзэхэд 90-ээс дээш хувьтай цахимжсан, ингэхдээ license.mn, e-business, өөрийн бүтээсэн системээр тусгай зөвшөөрлийг цахимаар олгодог болсон гэж тайлагнажээ. Энэхүү үр дүнг зөвшөөрлийн цахим системийн төрлөөр ангилж, хүснэлт байдлаар илэрхийлбэл дараах байдалтай байна.

Зураг №3. Зөвшөөрлийн цахим шилжилт⁴

³ Эдийн засаг хөгжлийн яамны 2024 оны 12 дугаар сарын 03-наас 05-ны өдрүүдэд “Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилт, анхаарах асуудал”-ын талаар төрийн байгууллагатай хийсэн хуралд танилцуулсан танилцуулга

⁴ Эдийн засаг хөгжлийн яамны 2024 оны 12 дугаар сарын 03-наас 05-ны өдрүүдэд “Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилт, анхаарах асуудал”-ын талаар төрийн байгууллагатай хийсэн хуралд танилцуулсан танилцуулга

	Тусгай зөвшөөрлийн тоо	License.mn	E-Business	Өөрийн систем		Уламжлалт
				Тоо	Систем	
1. Байгаль орчны чиглэлээр	31	0	28	0	license.met.gov.mn	3
2. Банк, банкнаас бусад санхүүгийн үйлчилгээний чиглэлээр	38	0	31	2	license.frc.mn	5
3. Барилга, хот байгуулалт, нийтийн аж ахуйн чиглэлээр	22	14	8	0	license.mcis.gov.mn license.gazar.gov.mn	0
5. Зам, тээврийн чиглэлээр	12	0	10	0		2
6. Санхүү, эдийн засаг, гааль, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр	12	12	0	0		0
7. Соёл, боловсролын чиглэлээр	12	9	1	0		2
8. Уул уурхай, хүнд үйлдвэрлэлийн чиглэлээр	30	21	5	0		4
9. Харилцаа холбоо, мэдээлэл технологийн чиглэлээр	15	0	14	1	customer.crc.gov.mn	0
10. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйл ажиллагааны чиглэлээр	1	1	0	0		0
11. Хууль зүйн болон нийтлэг бусад асуудлаар	13	2	10	1	gun.police.gov.mn sas.police.gov.mn	0
12. Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн чиглэлээр	16	0	15	1	license.mofa.gov.mn vetdrug.mn	0
13. Эрүүл мэндийн чиглэлээр	17	17	0	0	www.tzmoh.gov.mn	0
14. Эрчим хүчний чиглэлээр	34	0	34	0	license.erc.mn	0
НИЙТ	253	76	156	5		16

Зураг №3-аас үзэхэд license.mn-ээр 76 тусгай зөвшөөрлийг, E-business.mn-ээр 156 тусгай зөвшөөрөл, өөрийн хөгжүүлсэн системээр 5 тусгай зөвшөөрлийг нийт 237 тусгай зөвшөөрлийг цахимаар авах боломжтой бол 16 төрлийн тусгай зөвшөөрлийг уламжлалт байдлаар олгохоор тайлагнасан байна.

Гэтэл бодит байдал дээр зарим тусгай зөвшөөрлийн бүрдүүлэх бичиг баримт тодорхойгүй, цахимаар мэдүүлэх систем ажиллахгүй гэх шалтгааны улмаас цахимаар хүсэлт гаргах, тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой цахим үйлчилгээ авах боломжгүй нөхцөл байдалтай байна. Тодруулбал Зөвшөөрлийн тухай тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлд заасан нийт 251 тусгай зөвшөөрлөөс 178 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр авах боломжтой байна. Үүнийг тоон баримтаар авч үзвэл дараах байдалтай байна. Хүснэгт №7-д буй тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээний цахимжилт нь бодит байдалд хэрэгжиж буй эсэхийг судалж, нэгтгэсэн мэдээллийг энэхүү тайланд хавсаргасан болно.

Хүснэгт №7 Тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээ цахимсан байдал

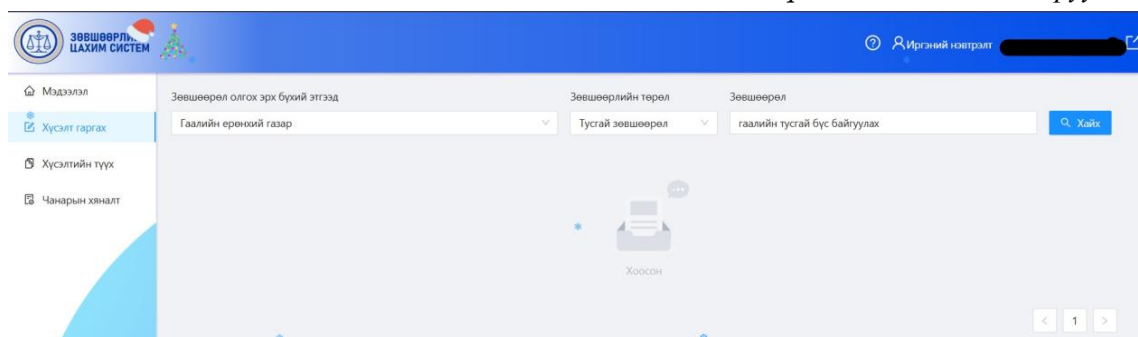
Тусгай зөвшөөрлийн төрөл	Нийт тоо	Цахимжсан	Цахимжаагүй
1.Байгаль орчны чиглэлээр	31	18	13
2. Банк, банкнаас бусад санхүүгийн үйлчилгээний чиглэл	38	24	14
3. Барилга, хот байгуулалт, нийтийн аж ахуйн чиглэл	22	21	1
5. Зам, тээврийн чиглэл	12	1	11
6. Санхүү, эдийн засаг, гааль, хөрөнгө оруулалтын чиглэл	12	10	2

Тусгай зөвшөөрлийн төрөл	Нийт тоо	Цахимжсан	Цахимжаагүй
7. Соёл, боловсролын чиглэл	12	9	3
8. Уул уурхай, хүнд үйлдвэрлэлийн чиглэл	30	16	14
9. Харилцаа холбоо, мэдээлэл технологийн чиглэл	15	14	1
10. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйл ажиллагааны чиглэл	1	0	1
11. Хууль зүйн болон нийтлэг бусад асуудлаар	13	2	11
12. Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийн чиглэл	14	13	1
13. Эрүүл мэндийн чиглэлээр доор дурдсан үйл ажиллагаа	17	16	1
14. Эрчим хүчний чиглэлээр доор дурдсан үйл ажиллагаа	34	34	0
НИЙТ	251	178	73

Энэхүү тоон мэдээлэл нь төрийн байгууллагаас өгч буй мэдээллээс зөрүүтэй байгаа шалтгаан нь тухайн цахим системд тусгай зөвшөөрлийн хүсэлт гаргах цонх нээгдсэн боловч тухайн цонхоор дамжуулан хүсэлт гаргах боломжгүй, ажилладаггүй, хэлбэрийн төдий цахимжсан байгаагаас улбаатай.

Жишээлбэл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасан Санхүү, эдийн засаг, гааль, хөрөнгө оруулалтын чиглэлийн 12 тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг license.mn сайтаар дамжуулан авах боломжтой гэж Эдийн засаг хөгжлийн яамны 2024 оны 12 дугаар сарын 03-наас 05-ны өдрүүдэд “Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилт, анхаарах асуудал”-ын талаар төрийн байгууллагатай хийсэн хуралд танилцуулжээ. Гэвч бодит байдал дээр тухайн сайтад Сангийн яам, Гаалийн ерөнхий газраас олгодог тусгай зөвшөөрлийн илэрц олдохгүй байна. Үүнийг Зураг №4-өөс харах боломжтой байна. Мөн Сангийн яам болон Гаалийн ерөнхий газрын өөрсдийн веб хуудаст буй тусгай зөвшөөрөл гэх цонх руу дармагц, license.mn сайт руу шилжиж байгаа болно.

Зураг №4. License.mn сайтад ТЗ-ийн хүсэлт гаргах цонх байхгүй байгаа болохыг харуулав.

Өөрөөр хэлбэл тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг license.mn, ebusiness.mn сайтуудаар дамжуулан авах боломжтой гэх боловч тухайн сайтуудад буй тусгай зөвшөөрлийн цонх ажилладаггүй, тухайн цахим системдээ хөгжүүлэлт хийдэггүйн улмаас төрийн зөвшөөрлийн үйлчилгээг цахимаар авах боломжгүй байна. Үүнээс үзэхэд төрийн үйлчилгээ цахимжсан гэх үр дүн нь бодит байдалд нийцэхгүй байна.

Цаашлаад тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий албан тушаалтан, байгууллага нь дараах байдлаар өөрийн тусдаа систем хөгжүүлсэн⁵ бөгөөд эрх бүхий байгууллагын цахим системээр үйлчилгээ авах боломжтой 5 төрлийн тусгай зөвшөөрөл байна гэжээ.

Хүснэгт №8 Эрх бүхий байгууллагуудын хөгжүүлсэн цахим систем

№	Эрх бүхий байгууллага	Цахим систем
1	Авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	https://license.mrtd.gov.mn/
2	Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	http://license.met.gov.mn/
3	Барилгын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	https://license.mcis.gov.mn/
4	Геоземи, зураг зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	https://license.gazar.gov.mn/
5	Геологи, уул уурхайн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага	https://cmcs.mrpam.gov.mn/cmcs
6	Хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	https://www.urban.gov.mn/
7	Санхүүгийн зохицуулах хороо	https://license.frc.mn/home
8	Тухайн аймаг, нийслэлийн Засаг дарга	http://www.license.edu.mn/

⁵ "И-Монгол академи" УТҮГ-аас ирүүлсэн мэдээлэл

9	Харилцаа холбооны зохицуулах хороо	http://customer.crc.gov.mn/
10	Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	http://sas.police.gov.mn/
11	Хүнсний асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн	https://license.mofa.gov.mn/
12	Хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	http://vetdrug.mn/
13	Нийслэл Улаанбаатар хот	https://service.ulaanbaatar.mn/
14	Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн	http://tzmoh.gov.mn/
15	Эрчим хүчний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	https://www.license.energy.gov.mn/user/login
16	Улсын хилийг дайран өнгөрөх шугам ашиглах, нэгдсэн сүлжээ, төвлөрсөн дулаан хангамж, хийн хангамжийн хүрээнд Эрчим хүчний зохицуулах хороо, бусад тохиолдолд тухайн аймаг, нийслэлийн зохицуулах зөвлөл	https://license.erc.mn/auth/login

Дээрх цахим системүүдийн хөгжүүлэлтээс харвал тухайн эрх бүхий байгууллагаас олгодог тусгай зөвшөөрлийг эзэмшдэг аж ахуй нэгжүүдийн мэдээллийг олон нийтэд ил тод мэдээллэх зорилготой байх бөгөөд цахим үйлчилгээ авах, хүсэлт гаргах боломжгүйгээр хөгжүүлэлт хийгдсэн байна. Түүнчлэн зарим байгууллагуудын хөгжүүлсэн гэх системийн домайн хаяг нь ажилладаггүй, идэвхгүй цахим системүүд байна.

Хэдий бодит байдал дээр тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээний дийлэнх хувь нь эрх бүхий байгууллагуудын өөрсдийн цахим системээр бус, license.mn болон ebusiness.mn цахим системээр явагдаж байгаа ч 5 нэр төрлийн тусгай зөвшөөрөл л эрх бүхий байгууллагын өөрсдийн цахим системээр олгогдож байгаа гэсэн тоон үзүүлэлт нь бодит байдалтай нийцэхгүй байна. Жишээлбэл Санхүүгийн зохицуулах хорооны <https://license.frc.mn/home> цахим системээр дамжуулан Санхүүгийн зохицуулах хорооноос олгодог нийт 33 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг авах боломжтой байна. Зөвхөн нэг байгууллагаас л олгодог 33 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг тухайн байгууллагын өөрийн хөгжүүлсэн цахим системээр дамжуулан авах боломжтой

байхад төрийн байгууллагаас уг тоон мэдээллийг 5 гэж мэдээллэсэн нь өөрөө учир дутагдалтай байна.

Цаашлаад нийт 18 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн⁶ үйлчилгээг цахимжуулах боломжгүй гэх саналыг ирүүлсэн гэжээ.

Хүснэгт №9 Цахимжуулах боломжгүй тусгай зөвшөөрөл

Хууль эрх зүйн хүрээнд боломжгүй		
№	Тусгай зөвшөөрөл	Олгох эрх бүхий этгээд
1	1.1.нэн ховор амьтныг амьдаар нь гадаад улсад гаргах	Засгийн газар
2	1.17.хувиргасан амьд организмыг экспортлох, импортлох, дамжин өнгөрүүлэх	Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага
3	1.22.энгийн хог хаягдлын төвлөрсөн цэгийн болон хог хаягдлыг сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаа эрхлэх	Тухайн аймаг, нийслэлийн Засаг дарга
4	2.1.банк байгуулах	Монголбанк
5	2.2.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт гадаад валют, тооцооны нэгжээр үнэ тогтоох, төлбөр тооцоо гүйцэтгэх	
6	2.3.зээлийн мэдээллийн үйл ажиллагаа эрхлэх	
7	2.4.систем ажиллуулах	
8	2.5.төлбөрийн үйлчилгээ үзүүлэх	
9	5.1.төмөр замын суурь бүтэц барих	Засгийн газар
10	7.9.гадаадын хуулийн этгээд Монгол Улсад боловсролын байгууллагын магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагаа эрхлэх	Боловсролын магадлан итгэмжлэх үндэсний зөвлөл
11	8.3.хүн амын эрүүл мэнд, мал, ан амьтан, байгаль орчинд онцгой нөлөө бүхий хортой бодисыг хамгаалан булахад зориулан газрын хэвлийг ашиглуулах	Засгийн газар
12	8.8.пиротехникийн хэрэгсэл үйлдвэрлэх, импортлох, үзвэрийн зориулалтаар ашиглах	Геологи, уул уурхайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага
13	8.9.үйлдвэрлэлийн зориулалтаар тэсэлгээний ажил явуулах	
14	8.10.үйлдвэрлэлийн зориулалтаар тэсрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгсэл импортлох, экспортлох, үйлдвэрлэх	
15	8.26.цөмийн төхөөрөмж ашиглах	Цөмийн энергийн комисс
16	8.27.цөмийн төхөөрөмж барих, өөрчлөх, шинэчлэх, ашиглалтаас гаргах	

⁶ "И-Монгол академи" УТҮГ-аас ирүүлсэн мэдээлэл

17	8.28.ашигт малтмал олборлохоос өөр зориулалтаар газрын хэвлийг ашиглуулах	Тухайн аймаг, нийслэлийн Засаг дарга
18	11.13.хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх	Хуульчдын холбоо

Гэвч дээрх 18 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг цахимжуулах боломжгүй шалтгаан нөхцлийг дахин судлах, тодруулах хэрэгцээ шаардлага бий гэж судлаачдын зүгээс үзлээ. Ийнхүү дээрх тусгай зөвшөөрлүүдийг цахимжуулах боломж бий гэж үзсэн шалтгааныг жишээгээр тайлбарлавал:

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 11.13 дахь хэсэгт заасан хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг Хуульчдын холбооноос олгодог. Ингэхдээ уг зөвшөөрлийг авах хүсэлтэй этгээд нь хуульчийн сонгон шалгаруулалтад тэнцэж, хуульчийн гэрчилгээ авсаны үр дүнд хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрхтэй болж байна. Дээрх хүснэгтийн 18 дахь хэсэгт дурьдсанчлан хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх энэхүү тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг цахимжуулах боломжгүй гэжээ. Гэтэл уг зөвшөөрөлтэй шинж чанарын хувьд ижил төрлийн тусгай зөвшөөрөл болох эрүүл мэндийн салбар дахь эмчлэх мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг HR.HDC.GOV.MN системээр цахим системээр дамжуулан авч болохоор байна.

Хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх болон эмчлэх мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх 2 тусгай зөвшөөрлийг харьцуулан үзвэл хоёулаа хувь хүнд, мэргэжлийн шалгалтанд тэнцсэний үндсэнд олгогддог тусгай зөвшөөрөл байхад юуны учраас ижил төрлийн тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээний нэг нь цахимжих боломжтой, нөгөөх нь боломжгүй байгаа болох нь үндэслэлгүй байна.

Иймд Хүснэгт №9-д буй 18 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээ цахимжих боломжтой эсэхийг дахин судлах нь зүйтэй бөгөөд хэрэв цахимжих боломжгүй гэж дүгнэж байгаа бол түүний шалтгаан нөхцлийг тодруулах шаардлагатай байна.

3.1.2 Зөвшөөрлийн нэгдсэн сан үүсгэх

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 3.2 дугаар зүйлд Эрх бүхий этгээдийн бүрэн эрхийн талаар зохицуулсан. Тус зүйлийн 2.4 дэх хэсэгт эрх бүхий этгээд нь “зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох тухай шийдвэрийг хуульд заасан хугацаанд гаргах” үүрэгтэй гээд, 2.5 дахь хэсэгт “энэ зүйлийн 2.4-т заасан шийдвэрийг зөвшөөрлийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санд тухайн шийдвэр гарснаас хойш ажлын гурван өдрийн дотор бүртгүүлэх”, 2.6 дахь хэсэгт “зөвшөөрөл олгосон, сунгасан, түдгэлзүүлсэн, сэргээсэн, хүчингүй болгосон шийдвэрийг зөвшөөрлийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санд оруулах, тухайн шийдвэрийг хүртээмжтэй хэлбэрээр нийтэд мэдээлэх” үүрэгтэй гэж зохицуулсан.

Үүний дагуу тухайн эрх бүхий албан тушаалтан нь иргэн, хуулийн этгээдэд зөвшөөрөл олгосон нөхцөлд зөвшөөрлийн бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгүүлэх үүрэгтэй байх боловч бодит байдал дээр тусгай зөвшөөрлийн нэгдсэн системд буй мэдээлэл хангалтгүй байна.

Тохиолдол шалгаж үзэв:

Эрүүл мэндийн яамны <https://tzmoh.gov.mn> системд дээр зөвшөөрөлтэй “Антиген” хуулийн этгээдийн мэдээллийг <https://license.mn> дээрх мэдээллийн нэгдсэн санд орсон эсэхийг шалгахад эрх бүхий байгууллагаас уг хуулийн этгээдийн мэдээллийг нэгдсэн санд оруулаагүй болох нь харагдаж байна.

Зураг №5. Эрүүл мэндийн яамны <https://tzmoh.gov.mn> системн мэдээлэл

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ЧИГЛЭЛЭЭР ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛАХ БАЙГУУЛЛАГЫН БҮРТГЭЛ, ЗӨВШӨӨРЛИЙН СИСТЕМ					
НҮҮР ХУУДАС ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ГАЗАР ЗӨВШӨӨРӨЛТЭЙ БАЙГУУЛЛАГУУД СИСТЕМИЙН ГАРЫН АВЛАГА ➔ НЭВТРЭХ					
У/А Нутаг дэвсгэр Нийслэл/Аймаг Байгууллагын нэрээр хайх Байгууллагын регистрээр хайх Гэрчилгээний дугаараар хайх					
4...	Нутаг дэвсгэр	Байгууллагын нэр	РД	Гэрчилгээний Дугаар	Хүчинтэй хугацаа
2...	Улаанбаатар хот	анжи лазер клиник	0103092	1А-13/22/3334	2024/01/11
2...	Улаанбаатар хот	Анивэй	2842335	ГХ-17/22/3864	2020/08/02
2...	Улаанбаатар хот	Антиген	2880873	ЭХ-06/22/2847	2028/07/03
2...	Улаанбаатар хот	Ану мед	6004113	ЭХ-17/22/3770	2020/03/17
2...	Улаанбаатар хот	Ану мед	6004113	ГХ-17/22/3770	2020/03/17
2...	Улаанбаатар хот	Ануманал	5279992	ЭХ-09/22/3187	2022/10/11
2...	Дархан-Уул аймаг	Анунбаадгай	4254287	ЭХ-13/07/152	2023/07/01
2...	Орхон аймаг	Анхны оч	2308797	ЭХ-01/12/1192	2019/04/11

Зураг №6. Зөвшөөрлийн нэгдсэн сан <https://license.mn> системн мэдээлэл

license.mn

ЗӨВШӨӨРЛИЙН ЦАХИМ СИСТЕМ

Гарын авлага Нэвтрэх

Яам Зөвшөөрлүүд Хувь хүн болон хуулийн этгээд

Хуулийн этгээд Антиген Хайх

Регистрийн дугаар	Байгууллага	Олгосон огноо	Дуусах огноо	Зөвшөөрөл	Эрх бүхий байгууллага
Зөвшөөрөл байхгүй байна.					

Дан ганц эрүүл мэндийн салбараар зогсохгүй зарим тусгай зөвшөөрөл олгож буй байгууллагууд өөрийн систем дээр зөвшөөрөл олгосон этгээдийн мэдээллийг оруулсан ч “зөвшөөрлийн нэгдсэн сан”-д мэдээллээ оруулаагүй нөхцөл байдал нийтлэг тохиолдож байна.

Угтаа Монгол Улсын Засгийн Газрын 2023 оны 07 дугаар сарын 05-ны өдрийн 251 дүгээр “Журам батлах тухай” тогтоолын хавсралтаар “Зөвшөөрлийн нэгдсэн сангийн мэдээлэл, түүнийг бүрдүүлэх, уг санд зөвшөөрлийн бүртгэл, лавлагаа, мэдээлэл өгөх журам” баталсан бөгөөд уг журмын дагуу эрх бүхий байгууллагууд Зөвшөөрлийн нэгдсэн сан буюу <https://license.mn/> системд “тусгай зөвшөөрөл”, “энгийн зөвшөөрөл”-ийг олгосон талаарх мэдээллээ оруулах үүргийг хүлээсэн байдаг. Өнөөдрийн байдлаар тухайн систем рүү зөвшөөрөл олгох эрх бүхий бүх байгууллагууд

нэвтэрч, мэдээлэл оруулах боломж хангалттай бүрдсэн боловч мэдээлэл бүрэн ороогүй байгаа нь төрийн байгууллагуудын өөрсдийн хариуцлагагүй, үйл ажиллагаагаа бүрэн цахимжуулж, иргэдэд нээлттэй ил тод мэдээллийг түгээж чадахгүй байгаа нөхцөл байдлыг харуулж байна.

3.2 ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТОО ЦӨӨРЧ, ЗӨВШӨӨРЛӨӨС ҮҮСЧ БУЙ ДАРАМТ БУУРЧ БАЙГАА ЭСЭХ

3.2.1 Зөвшөөрлийн тухай хууль шинэчлэгдэн батлагдсанаар үүссэн нөхцөл байдал

А. Зөвшөөрлийн тоог цөөрүүлсэн тухай

Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдахаас өмнө хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байсан Аж ахуй нэгжийн тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль (цаашид “ААНТЗтХ” гэх)-ийг анх 2001 онд баталж, тус хуулиар 2022 оныг хүртэл зөвшөөрлийн харилцааг ерөнхий байдлаар зохицуулж ирсэн. Мөн тус хуулиас гадна салбар бүрийн төрөлжүүлсэн 100 гаруй хуулиар тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгохтой холбоотой харилцаа тухайлан зохицуулагдаж байсан.

Тодруулбал ААНТЗтХ-д салбар яамдаас олгогдох 18 чиглэлийн 103 ерөнхий төрлийн үйл ажиллагаа, түүнд хамаарах 210 гаруй дэд төрлийн үйл ажиллагаа болон аймаг, нийслэл, сум дүүргийн Засаг даргаас олгох 7 төрлийн үйл ажиллагааг тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр эрхлэхээр зохицуулсан байсан боловч практикт тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий 54 байгууллагаас 914 төрлийн зөвшөөрлийг иргэн, хуулийн этгээдэд олгож байсан.⁷

Ингээд 2022 онд Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдсанаар өмнө хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байсан ААНТЗтХ-ийн дагуу олгогддог байсан 914 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн тоог цөөрүүлж, 381 төрлийн үйл ажиллагаанд тусгай зөвшөөрөл олгохоор зохицуулжээ. Өөрөөр хэлбэл 2022 онд батлагдсан Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 болон 8.2 дугаар зүйлд заасны дагуу олгож буй 251 төрлийн “тусгай зөвшөөрөл”, 130 төрлийн “энгийн зөвшөөрөл”, нийт 381 төрлийн зөвшөөрлийг олгохоор хуульд тусгасан байна.

Хүснэгт №10. 2024 оны байдлаарх зөвшөөрлийн тоо, статистик

Зөвшөөрлийн тухай хууль /2022.06.17/	Тоо	Хуулиар нэмсэн	Өөрчлөн найруулсан	Хуулиар өөрчлөлт оруулсан	Хүчингүй болсон тооцсон
1.Байгаль орчны чиглэлээр:					
Тусгай	31	2		3	
Энгийн	16	1			
Нийт:	47			3	
2.Банк, банкнаас бусад санхүүгийн үйлчилгээний чиглэлээр:					

⁷ Зөвшөөрлийн тухай, Зөвшөөрлийн жагсаалт батлах тухай хуулийн төслийн танилцуулга

Тусгай	38	2			
Энгийн	51				
Нийт:	89				
3.Барилга, хот байгуулалт, нийтийн аж ахуйн чиглэлээр:					
Тусгай	22			3	
Энгийн	3				
Нийт:	25				
4.Батлан хамгаалахын чиглэлээр:					
Тусгай	3				3
Энгийн					
Нийт:	3				
5.Зам, тээврийн чиглэлээр:					
Тусгай	12	1		2	
Энгийн	5				
Нийт:	17				
6.Санхүү, эдийн засаг, гааль, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр:					
Тусгай	12				
Энгийн	4		1		1
Нийт:	16				
7.Соёл, боловсролын чиглэлээр:					
Тусгай	12	3		1	
Энгийн	14	1		2	
Нийт:	26				
8.Уул уурхай, хүнд үйлдвэрлэлийн чиглэлээр:					
Тусгай	30			3	
Энгийн	2				1
Нийт:	32				
9.Харилцаа холбоо, мэдээлэл технологийн чиглэлээр					
Тусгай	15				
Энгийн	3		1		
Нийт:	18				

10.Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйл ажиллагааны чиглэлээр:					
Тусгай	1				
Энгийн	2				
Нийт:	3				
11.Хууль зүйн болон нийтлэг бусад асуудлаар;					
Тусгай	13				
Энгийн	15	4	1	1	1
Нийт:	28				
12.Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийн чиглэлээр:					
Тусгай	14	1		3	
Энгийн	8	2			
Нийт:	22				
13.Эрүүл мэндийн чиглэлээр:					
Тусгай	20		3	2	3
Энгийн	1			2	
Нийт:	21				
14.Эрчим хүчний чиглэлээр:					
Тусгай	34				
Нийт:	34				
		Нэмсэн	Өөрчлөн найруулсан	Өөрчлөлт оруулсан	Хүчингүй болсонд тооцсон
Нийтийн зөвшөөрлийн тоо үүнээс:	381	17	6	22	9
1/Тусгай зөвшөөрөл	257	9	3	17	6
2/Энгийн зөвшөөрөл	124	8	3	5	3

Зөвшөөрлийн тухай хуулиар шинэ төрлийн тусгай зөвшөөрөл бий болгох тохиолдолд Засгийн газраас тогтоосон аргачлалд үндэслэн, судалгаа шинжилгээ хийж, тухайн төрлийн үйл ажиллагааг эрхлэхэд тусгай зөвшөөрөл олгох нь зохистой арга зам мөн эсэх, зөвшөөрөл нь нийгэм эдийн засгийн хувьд ашигтай байх эсэхийг харгалзан үзсэний үндсэн дээр шийдвэрлэдэг байхаар хуульд тусгаж өгсөн. (ЗтХ-ийн 1.5.14, 1.5.15)

Гэтэл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5.14 болон 1.5.15-д заасан шинэ зөвшөөрөл бий болгоход тавигдах хэрэгцээ шаардлагын үнэлгээ, судалгааг хийлгүйгээр тусгай зөвшөөрлийн тоог нэмэгдүүлсэн байна. Тухайлбал, 2022 оноос хойш өнөөдрийг хүртэл зөвшөөрлийн тоо нийтдээ 14 чиглэлийн салбарт 9 ширхэг зөвшөөрөл шинээр нэмсэн байна. Зөвшөөрлийн тухай хуулийн нэг гол хамгаалалт бол зөвшөөрөл нэмэгдэхдээ Зөвшөөрлийн зөвлөлөөр заавал дамжих ёстой байдаг. Гэтэл 3 төрлийн зөвшөөрлүүд зөвлөлөөр дамжаагүй байна. Учир нь зөвлөл нь өөрөө 2023 оны 8 сард буюу хууль хэрэгжээд жил орчмын дараа нь байгуулагдсан. Тэр хооронд хууль батлагдан тусгай зөвшөөрлийн тоо нэмэгдсэн байна.

Б. Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдснаас хойш нэмэгдсэн зөвшөөрлийн тухайд

1.5 дугаар зүйл.Зөвшөөрөл олгох, сунгах, шинээр бий болгоход баримтлах зарчим, хэрэгжүүлэх хүрээ

14.Зөвшөөрлийг шинээр бий болгоход тухайн үйл ажиллагааг төрөөс зохицуулах шаардлагатай эсэх, зөвшөөрөл нь зохицуулалтын зохистой арга хэрэгсэл мөн эсэх, зөвшөөрөл нь нийгэм, эдийн засгийн хувьд үр ашигтай байх эсэхэд судалгаа, хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийх зарчмыг баримтлан олон улсын жишиг, стандартыг харгалзана.

15.Энэ зүйлийн 14-т заасан судалгаа, хяналт шинжилгээ, үнэлгээг Засгийн газрын баталсан аргачлалын дагуу гүйцэтгэнэ.

9.3 дугаар зүйл.Зөвшөөрөл шинээр бий болгох, зөвшөөрлийн нөхцөл, шаардлагыг өөрчлөхөд дүгнэлт гаргах

1.Зөвлөл шинээр бий болгох зөвшөөрлийн талаар дүгнэлт гаргахдаа энэ хуулийн 1.5 дугаар зүйлийн 14-т заасан зарчмыг баримтална.

2.Зөвлөл шинээр бий болгох зөвшөөрлийн талаарх дүгнэлтийг дараах шалгуур үзүүлэлтээр гаргана:

2.1.хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчны аюулгүй байдлыг хамгаалахад тухайн шинээр бий болгох зөвшөөрөл шаардлагатай эсэх;

2.2.энэ хуулийн 8.1, 8.2 дугаар зүйлд заасан зөвшөөрлийн жагсаалттай давхардах, уялдах эсэх;

2.3.зөвшөөрлийн ангилалд үндэслэн тухайн зөвшөөрлийн хэрэгцээ, шаардлага, эрсдэлийн түвшин, үнэлгээтэй уялдах эсэх;

2.4.эдийн засаг, аж ахуй эрхлэх үйл ажиллагаанд үзүүлэх эерэг ба сөрөг нөлөөлөл;

2.5.тухайн шинээр бий болгох зөвшөөрөлтэй холбогдуулан иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагаас гарах зардал;

2.6.хууль санаачлагчаас Нийтийн сонсголын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.3-т заасны дагуу хууль тогтоомжийн төслийн сонсгол явуулсан эсэх.

3.Энэ зүйлийн 2-т заасан дүгнэлтийг энэ хуулийн 9.1 дүгээр зүйлийн 5.3-т заасан санал, дүгнэлтийн хамт Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулна.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5 дугаар зүйлийн 14 дэх хэсэг болон 9.3 дугаар зүйлд Зөвшөөрлийг шинээр бий болгоход олон улсын жишиг, стандартыг харгалзаж,

судалгаа шинжилгээний үндсэнд Зөвшөөрлийн зөвлөлийн дүгнэлтэд үндэслэх талаар зохицуулжээ. Өөрөөр хэлбэл аливаа үйл ажиллагааг зөвшөөрлийн үндсэнд эрхлэх эсэх асуудлыг шийдвэрлэхийн өмнө юуны түрүүнд тухайн үйл ажиллагааг төрөөс зохицуулах шаардлагатай эсэх, зөвшөөрөл нь зохицуулалтын зохистой арга хэрэгсэл мөн эсэх, зөвшөөрөл нь нийгэм, эдийн засгийн хувьд үр ашигтай байх эсэхэд судалгаа, хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийх шаардлагатай байна.

Ийнхүү зөвшөөрлийг шинээр бий болгоход заавал Зөвшөөрлийн зөвлөлөөр дамжих шаардлагыг тавьж буй учир нь төрийн байгууллагын хүнд сурталыг бий болгохгүй байх, судалгаа шинжилгээ болоод хяналтад үндэслэгдсэн байдлаар хуульд заасан үйл ажиллагааг зөвшөөрлийн үндсэнд эрхэлдэг байх баталгаа юм. Үүний дагуу Засгийн газрын 2022 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн 462 дугаар тогтоолын хавсралтаар *"Зөвшөөрөл олгох эрх бүхий этгээдийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиг үүрэг бүхий Зөвшөөрлийн зөвлөлийн ажиллах журам"* батлагдаж, хууль хэрэгжсэнээс хойш 1 жил орчмын дараа буюу 2023 оны 08 сард Зөвшөөрлийн зөвлөл байгуулагдсан байна.

Зөвшөөрлийн тухай хууль хэрэгжиж эхлэснээс хойш нийт 14 чиглэлийн салбарт 9 ширхэг зөвшөөрөл шинээр нэмсэн байна. Үүнээс 3 төрлийн зөвшөөрөл нь зөвлөлөөр дамжаагүй буюу хууль хэрэгжиж эхлэн зөвлөл байгуулагдах хүртэл хугацаанд нэмэгджээ. Энэ талаар МҮХАҮТ-ын дэргэдэх Хуулийн бодлогын зөвлөлийн дарга, Зөвшөөрлийн зөвлөлийн гишүүн Ө.Жамбалсүрэн 2024.10.02-ны өдрийн Зөвшөөрлийн хэлэлцүүлэгт хэлэхдээ⁸ *"...Зөвшөөрлийн тухай хуулийн нэг гол хамгаалалт бол түрүүн гишүүний хэлдгээр зөвшөөрөл нэмэгдэхдээ Зөвшөөрлийн зөвлөлөөр заавал дамжих ёстой байдаг. Гэтэл 3 төрлийн зөвшөөрлүүд зөвлөлөөр дамжаагүй байна. Тэгээд зөвлөл маань өөрөө 2023 оны 8 сард буюу хууль хэрэгжээд жил орчмын дараа нь байгуулагдсан. Тэр хооронд буюу хууль батлагдсан 2022 оны 6 сарын 17-ноос хойш энэ өөрчлөлтүүд бий болсон байх жишээтэй..."* гэжээ. Гэтэл Зөвшөөрлийн тухай хуульд Зөвшөөрлийн зөвлөлөөр дамжаагүй нэмэгдсэн зөвшөөрлүүд нь одоо хэр нь эрх бүхий байгууллагаас олгогдоод, хуулийн зохицуулалт нь хэрэгжээд явж байдаг. Угтаа Зөвшөөрлийн зөвлөл байхын утга учир нь төрөөс зөвшөөрөл олгох эрх бүхий этгээдийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, төрийн хүнд сурталыг хязгаарлах, тухайн зөвшөөрлийг олгох хэрэгцээ шаардлага бий эсэхэд хяналт тавиж байхад оршино.

Гэтэл Зөвшөөрлийн зөвлөл батлагдах хүртэлх завсрын хугацаанд нийт 10 удаа нэмэлт өөрчлөлт оруулж зөвшөөрлийн төрлийг нэмсээр байгаа нь өөрөө хууль зөрчсөн үйлдэл мөн бөгөөд энэ нь тус хуулийн үйлчлэлд тогтворгүй байдлыг бий болгохоос гарцаагүй. Үүний үр дүнд иргэн, хуулийн этгээдийн бизнесийн үйл ажиллагаанд, цаашлаад эдийн засгийн эргэлтэд хүртэл сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй байгаа юм.

Иймд Зөвшөөрлийн тухай хуулиар зохицуулагдах харилцааг төрийн хяналтад хэрэгжүүлэх баталгааг хангаж хуулийн 1.5 болоод 9.3 дахь зүйлийн хэрэгжилтийг бодитойгоор хангах шаардлагатай байна.

⁸ Зөвшөөрлийн хуулийн 1-р хэлэлцүүлгийн ТЭМДЭГЛЭЛ

В. Нарийвчилсан хууль болон журмаар тусдаа зөвшөөрлүүд болж задарч байгаа нөхцөл байдал

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5 дугаар зүйл. Зөвшөөрөл олгох, сунгах, шинээр бий болгоход баримтлах зарчим, хэрэгжүүлэх хүрээ
16.Энэ хуулийн 8.1, 8.2 дугаар зүйлд заасан зөвшөөрлийг нэмэх, задлах, хуваах, салгах, түүний хамрах хүрээг өргөжүүлэхийг хориглоно.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5 дугаар зүйлийн 16 дахь хэсэгт заасны дагуу Зөвшөөрлийн тухай хуульд зохицуулагдсан энгийн болон тусгай зөвшөөрлийг нэмэх, задлах, хуваах, салгах, түүний хамрах хүрээг өргөжүүлэхийг хориглоно гэж заасан боловч бодит байдал дээр хуулийн дээрх зохицуулалт хэрэгжихгүй байгаа бөгөд хуулийн 8.1 болон 8.2-т зохицуулагдсан зөвшөөрлүүдийг салбарын нарийвчилсан хууль болон журмаар зохицуулахдаа нь тусад нь салгаж олон төрлийн зөвшөөрөл болох тохиолдлууд байна.

Тухайлбал Зам тээвэр хөгжлийн сайдын 2021.06.30-ны өдрийн А/101 тоот тушаалын хавсралтаар батлагдсан *“Авто зам, замын байгууламжийн техник-эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл боловсруулах, барих, арчлах, засварлах, техник, технологийн хяналт тавих зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх ажлын тусгай зөвшөөрөл олгох журам”*-аар тусгай зөвшөөрлийн төрөл, бүрдүүлэх бичиг баримт, процессыг нарийвчлан зохицуулж өгсөн байна. Тус журмын 2.8-т Тусгай зөвшөөрлийн үйл ажиллагааны төрөл, ангиллыг зохицуулж өгсөн байх бөгөөд *“Техник-эдийн засгийн үндэслэл боловсруулах, авто зам, замын байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах ажлын хүрээнд”* гээд энэ төрлийн тусгай зөвшөөрөл нь дотроо 7-н төрлийн тусгай зөвшөөрөл болж задарч байна. Түүнчлэн *“Авто зам, замын байгууламжийг барих, засварлах, арчлах ажлын хүрээнд”* гээд энэ төрлийн тусгай зөвшөөрөл нь дотроо 7-н төрлийн тусгай зөвшөөрөл болж задарч байна. Мөн журамд, *“Техник, технологийн хяналт тавих зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх ажлын хүрээнд”* гээд энэ төрлийн тусгай зөвшөөрөл нь дотроо 1 тусгай зөвшөөрөлтэй байна. Үүнээс дүгнэж үзвэл Авто замын тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.1 дэх хэсэг болон Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 5.2 дахь хэсэгт заасан зөвшөөрөл нь Зам тээврийн яамны сайдын батлагдсан тушаалаар нийт 15 тусгай зөвшөөрөл болон задарч, тусгай зөвшөөрлийн тоо хуульд зааснаас олон төрөл болж байна.

Мөн түүнчлэн салбарын тухай хуулиудыг харвал дээрх жишээ нь ганц биш юм. Тухайлбал, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 2.16-д Санхүүгийн зохицуулах хорооноос *“Ердийн, урт хугацааны, давхар даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх”* тусгай зөвшөөрлийг олгохоор заасан байгаа юм. Энэхүү зүйл заалтаас *“Ердийн, урт хугацааны, давхар даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх”* гэх ганцхан тусгай зөвшөөрлийг авч тус үйл ажиллагаануудыг эрхлэх эрхтэй болно гэж ойлгогдохоор байгаа юм. Харин тус салбарын нарийвчилсан хууль, журмын заалтыг цааш судлан үзвэл, Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хуулийн 20.3-т *“Зохицуулах хороо урт хугацааны болон ердийн даатгалын үйл ажиллагааг нэгэн зэрэг эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг олгохгүй”* гэж заасан бөгөөд эндээс уг 2 үйл ажиллагааг эрхлэх зөвшөөрлийг тус тусад нь авдаг болох нь харагдана.

Цаашлаад уг “Даатгалын багц дүрэм”-ийн 18-р хавсралт “Тусгай зөвшөөрөл авах хүсэлт гаргахад бүрдүүлэх баримт бичгийн жагсаалт”-ын 2.1.2-д “Давхар даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн хүсэлтийг энэ журмын 3 дугаар хавсралтад заасан заавар болон СЗХ04001 өргөдлийн маягтын дагуу гаргаж, энэ журмын 2 дугаар хавсралт (А)-ын 1-17-д дурдсан баримт бичгүүдийг бүрдүүлж Хороонд ирүүлнэ” гэж заажээ. Давхар даатгалын үйл ажиллагааг эрхлэхэд мөн л адил тусдаа зөвшөөрөл авах шаардлагатай бөгөөд өөр төрлийн баримт бичиг цуглуулж авдаг байгаа юм.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5 дугаар зүйлийн 16 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 8.1, 8.2 дугаар зүйлд заасан зөвшөөрлийг нэмэх, задлах, хуваах, салгах, түүний хамрах хүрээг өргөжүүлэхийг хориглоно” гэж заасан боловч бодит байдал дээр дээрх 2 жишээг л аваад үзэхэд Зөвшөөрлийн тухай хуулиар заасан 1 тусгай зөвшөөрөл нь салбарын тусгай хууль, журмаар 2-3 өөр тусдаа зөвшөөрлүүд болж задарч байгаа юм.

Эндээс дүгнэвэл хэдий Зөвшөөрлийн тухай хуульд олон тоогоор олгогдож буй зөвшөөрлүүдийг цөөлсөн гэх боловч бодит байдал дээр салбарын хууль, журмаар тухайн заасан зөвшөөрөл нь 2-3 төрлийн тусгай зөвшөөрөл болж задардаг нөхцөл байдал тогтоогдож байгаа юм.

Г. Хуулийг анхнаасаа боловсруулахдаа тусдаа зөвшөөрлүүдийг нэг заалтад хуульчилсан байдал

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 13.18-т “эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн импортлох-ханган нийлүүлэх” гэсэн нэг тусгай зөвшөөрлийг олгохоор заасан байх бөгөөд энэ төрлийн тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчээс бүх төрлийн үйл ажиллагаа явуулсан байхыг шаардаж (жишээ нь зөвхөн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж импортлох үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжээс эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эмийн талаар үйл ажиллагаа явуулсан тайлан, энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахыг шаарддаг), тухайн чиглэл тус бүрээр тайлан шаардаж байгаа нь мөн л тусгай зөвшөөрлийн төрлийг зөв ангилж чадаагүйг харуулж байна.

Мөн түүнчлэн Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 8.4–т Газрын тосны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас “Бүх төрлийн шатахууны бөөний, жижиглэнгийн худалдаа эрхлэх” тусгай зөвшөөрлийг олгохоор заасан. Уг тусгай зөвшөөрлийг олгохтой холбогдсон харилцааг Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай хуулиар зохицуулах ба тус хуулийн 9.1-т бүх төрлийн шатахууны бөөний болон жижиглэнгийн худалдааг тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр эрхлэх талаар заагаад 9.2-т “Бүх төрлийн шатахууны бөөний худалдаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл хүсэгч” ямар баримт бичиг бүрдүүлэх шаардлагатайг заасан. Мөн түүнчлэн тус хуулийн 9.5-д “Бүх төрлийн шатахууны жижиглэнгийн худалдаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл хүсэгч” ямар бичиг баримт бүрдүүлэх шаардлагатайг мөн хуулиар зааж өгсөн байгаа юм.

Өөрөөр хэлбэл, салбарийн нарийвчилсан уг хуульд үйл ажиллагаа тус бүрээр нь тусгай зөвшөөрөл олгох байдлаар зохицуулж байгаа боловч Зөвшөөрлийн тухай хуульд

өөр 2 үйл ажиллагааг ерөнхийлөн нэг тусгай зөвшөөрөл байдлаар оруулсан байгаа нь төрөлжүүлэлгүй хэт ерөнхийлсөн болохыг нь харуулж байна.

Эндээс дүгнэхэд Зөвшөөрлийн тухай хуулийг анхнаасаа боловсруулахдаа тусгай зөвшөөрлийг үйл ажиллагаа тус бүрээр нарийвчлан, тэдгээрийг зааг ялгааг тодорхой болгожгүй, тусгай зөвшөөрлийн тоонд ач холбогдол өгч нэгтгэн хуульчилсан байх ба ийнхүү практикт 1 тусгай зөвшөөрөл салбарын хууль тогтоомж, дүрэм журмын хүрээнд хэд хэд болж салж байгаа нь өмнөх хуулиас зөвшөөрлийн тоог цөөрүүлсэн гэх ач холбогдолгүй болох нь харагдаж байна.

3.2.2 Зөвшөөрлийн тухай хуулиас гадуур зөвшөөрлийн харилцааг зохицуулахгүй байх

1.3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

1.Хүн, хуулийн этгээд хуулиар хориглосон, эсхүл энэ хуулийн 8.1, 8.2 дугаар зүйлд заасан тусгай болон энгийн зөвшөөрөл /цаашид "зөвшөөрөл" гэх/-тэйгөөр эрхлэхээс бусад төрлийн үйл ажиллагааг хууль тогтоомжид нийцүүлэн чөлөөтэй эрхэлж болно.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.3 дугаар зүйлд мөн хуулийн 8.1, 8.2-т зааснаас бусад төрлийн үйл ажиллагааг эрхлэхэд төрийн ямар нэгэн байгууллага, албан тушаалтнаас зөвшөөрөл авах, бүртгүүлэх зэргээр зөвшөөрөл авахгүй гэдэг агуулгаар хуулийн үйлчлэх хүрээг тодорхойлсон байна. Өөрөөр хэлбэл энгийн болон тусгай зөвшөөрлийн үндсэнд эрхлэхээс бусад хуульд заагдаагүй үйл ажиллагааг чөлөөтэй эрхэлж болохоор заажээ. Гэтэл хуулийн үйлчлэх хүрээг тодорхойлсон дээрх заалтын хэрэгжилт бодитой биш байгаагаас зөрчилдөөнтэй байдал үүсч байна.

Тодруулбал Нийслэлийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын 2022 оны 05 дугаар сарын 30-ны өдрийн 34 дүгээр тогтоолын хавсралтаар “Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт худалдаа, үйлчилгээ эрхлэх нийтлэг журам” батлагдсан⁹ бөгөөд уг журмаар Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгчдийн эрх, үүрэг, хариуцлага, худалдаа, үйлчилгээний төрөл, ангилал, тэдгээрт тавигдах шаардлагыг тодорхойлох, бүртгэлжүүлэх, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд нутгийн захиргааны эрх бүхий байгууллагаас зохицуулалт хийх, хяналт тавихтай холбоотой асуудлыг зохицуулж байна.

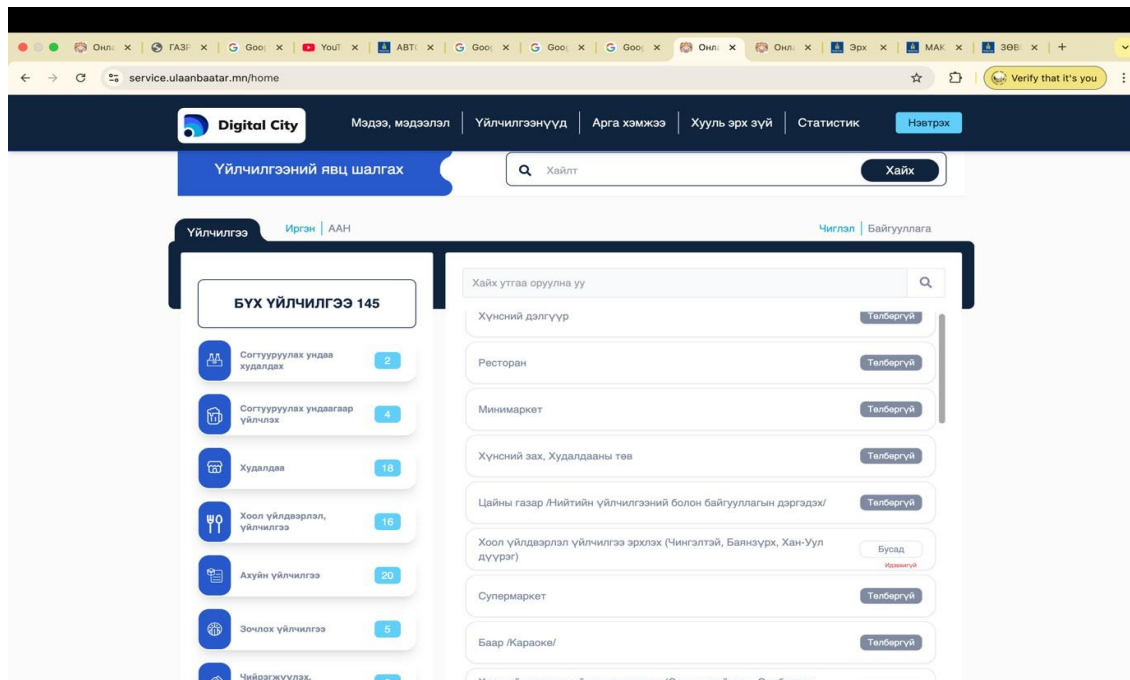
Энэхүү журмын 2 дугаар зүйлд журмын үйлчлэлд хамаарах худалдаа, үйлчилгээний төрөл, 6 дугаар зүйлд 2 дугаар зүйлд заасан худалгаа, үйлчилгээ эрхлэх хүсэлтэй иргэн, хуулийн этгээд нийслэлийн нэгдсэн мэдээ мэдээлэл, төрийн үйлчилгээний нэгдсэн ulaanbaatar.mn портал системийн "Онлайн бизнес төв"-ийн <https://service.ulaanbaatar.mn/home> системийн "Үйлчилгээ эрхлэх бүртгэл" цэсэд нэвтэрч бүртгүүлсний үндсэн дээр үйл ажиллагаа эрхлэх талаар зохицуулсан байна. Уг системд нийт 15 чиглэлээр 145 үйл ажиллагааг бүртгүүлж үйл ажиллагаа эрхлэх боломжтой байна.

Үүний дагуу худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгч нь цахим системд бүртгүүлэхдээ дараах байдлаар журмын 6.1.7 дахь хэсэг заасан баримт материалуудыг бүрдүүлж,

⁹ <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530546492421&type=2> ХЗДХЯ-наас ЗХХАЭ №18 2022.06.21-ний өдөр бүртгэж, хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн.

холбогдох бусад хэсэгт заасан мэдээллийг цахим системд оруулсанаар бүртгэл үүсэх боломжтой байна.

Зураг №7. Улаанбаатар хотод худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгчийн бүртгүүлэх систем

Нийслэл Улаанбаатар хотын хувьд 2022 оноос эхлэн энэхүү системд бүртгүүлснээр шийдвэр гарсан эсэхээс үл хамааран үйл ажиллагаа явуулах эрх үүсч, үйл ажиллагаа явуулдаг жишиг тогтсон байна.

Гэвч “Бүртгэл” гэж нэрлэсэн дээрх процесс нь эрх бүхий байгууллагаас “Зөвшөөрөл” авч буй процесстой утга агуулгын хувьд агаар нэг байна. Тухайлбал журмын 6.2 дахь хэсэгт “Энэ журмын 2.1-2.3, 2.6, 2.7.2-т заасан үйлчилгээний хүсэлтийг тухайн дүүргийн худалдаа, үйлчилгээний асуудал хариуцсан нэгж хүлээн авч, дүүргийн “Зөвлөл” хянан баталгаажуулна” гээд, 6.3 дахь хэсэгт “Энэ журмын 2.4-т заасан үйлчилгээг нийслэлийн аялал жуулчлалын асуудал хариуцсан газар, 2.5-д заасан үйлчилгээг нийслэлийн биеийн тамир, спортын асуудал хариуцсан газар, 2.7.1-д заасан үйлчилгээг нийслэлийн мэдээллийн технологийн асуудал хариуцсан газар, 2.8-д заасан үйлчилгээг нийслэлийн соёл, урлагийн асуудал хариуцсан газар тус тус хүлээн авч, хянан баталгаажуулна” гэж заасан. Журмын дээрх зохицуулалтуудаас үзэхэд эрх бүхий этгээд бүрдүүлсэн бичиг баримтуудыг хянан үзсэний үр дүнд бүртгэлийн хүсэлтийг баталгаажуулж байгаа нь тухайн үйл ажиллагааг эрхлэх зөвшөөрлийг олгож буй үйлдэл яах аргагүй мөн.

Угтаа Нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хуульд заасны дагуу дараах эрх хэмжээтэй байна.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГАА, НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

35.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

35.1.14.хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон тохиолдолд захиргааны хэм хэмжээний актыг хууль тогтоомжид нийцүүлэн баталж, Захиргааны ерөнхий хуульд заасан журмын дагуу улсын бүртгэлд бүртгүүлэн мөрдүүлэх;

35.1.16.худалдаа, үйлчилгээний төрөл, ангилал, худалдаа үйлчилгээ эрхлэхэд тавих шаардлага, бүрдүүлэх баримт бичиг, худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгчийн эрх, үүргийг тодорхойлсон нийтлэг журам батлах;

48.1.Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал хэлэлцсэн асуудлаар тогтоол гаргах бөгөөд түүнийг тухайн Хурлын хуралдаанд оролцсон төлөөлөгчдийн, баг, хорооны Хурлын хуралдаанд оролцсон иргэдийн олонхын саналаар батална.

МОНГОЛ УЛСЫН НИЙСЛЭЛ УЛААНБААТАР ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

21.1.Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль болон бусад хуульд зааснаас гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

21.1.3.нийслэл хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлэх талаар хуульд нийцүүлэн дүрэм, журам, стандарт, заавар батлах;

Гэтэл хуулиар олгогдсон бүрэн эрхээ зохих ёсны дагуу хэрэгжүүлээгүйгээс иргэн, хуулийн этгээдүүдийн бизнесийн үйл ажиллагаад хүндрэл үүсч, хуульд заавал тусгай болон энгийн зөвшөөрөл авахаар заагаагүй бизнесийн үйл ажиллагаа явуулахад дахин нэг шат дамжлагаар явах шаардлагатай болоод байна. Ийнхүү эрх бүхий байгууллагаас захиргааны хэм хэмжээний акт батлан зөвшөөрөл гэх нэрийг ашиглалгүй, өөр арга хэлбэрээр зөвшөөрлийн системчлэлийг бий болгож байгаа нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн зорилго, үйлчлэх хүрэнээс хальсан, хуулийг зөрчсөн явдал мөн.

Цаашлаад Нийслэлийн иргэний иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас гаргасан хууль зөрчсөн хэм хэмжээний актыг Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас шалгаад хуулийн зөрчилгүй гэж үзэж Захиргааны хэм хэмжээний актын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэсэн нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгцээ шаардлагыг байхгүй болгож, үгүйсгэсэн шинжтэй үйлдэл болсон байна.

3.2.3 Бизнесийн дарамт буурсан эсэх

Аж ахуй нэгжийн тусгай зөвшөөрлийн хуулийг шинэчлэн найруулж Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдах гол үзэл санаа, суурь нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт тусгай зөвшөөрлийн эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэлийг гурав дахин цөөрүүлж, илүү тодорхой болгох замаар бизнесийн үйл ажиллагаанд ээлтэй эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, цаашлаад тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотойгоор төрийн хүнд суртлыг арилгах, төрийн үйлчилгээг иргэн, хуулийн этгээдүүдэд чирэгдэлгүй хүргэхэд оршино гэж тодорхойлсон байдаг.

Тодруулбал Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 45 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан¹⁰ “Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 1.19 дэх хэсэгт “Төрөөс бизнес эрхлэгчдэд олгож байгаа тусгай зөвшөөрлийн тоог гурав дахин цөөрүүлж, хүчинтэй байх хугацааг уртасган,

¹⁰Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 9 дүгээр сарын 9-ний өдрийн 45 дугаар тогтоолын хавсралт <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=207409&showType=1>

давхардсан хяналт шалгалт, хүнд суртлыг арилгана”, 2.12 дахь хэсэгт “Зах зээл дэх шуударга өрсөлдөөнийг дэмжиж, хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах хууль, эрх зүйн орчинг сайжруулна”, 5.2.7 дахь хэсэгт “Төрийн үйлчилгээг чирэгдэлгүй, хүнд суртлаас ангид байх эрх зүйн орчинг бүрдүүлж, иргэдийн эрхийг баталгаажуулна” гэсэн зорилтуудыг тус тус дэвшүүлсэн байдаг. Мөн цаашлаад Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 11 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан¹¹ “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2020 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 2 дахь хэсэгт Зөвшөөрлийн тухай хуулийг боловсруулах болсон үндэслэл, зорилгыг тодорхойлохдоо “Зөвшөөрөл, лицензийн тоог цөөлж, лиценз авдаг олон шат, дамжлагыг багасгах, бизнест ээлтэй эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх, үндэсний аюулгүй байдал, нийтийн ашиг сонирхол, хүн амын эрүүл мэнд, хүрээлэн буй орчинд хохирол учруулж болзошгүй, орчиндоо аюултай аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхлэх, хязгаарлагдмал нөөц бүхий нийтийн өмч, эрхийг эзэмших, ашиглахад төрөөс зөвшөөрөл олгох, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, цуцлах, зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагаанд хяналт тавихтай холбоотой харилцааг боловсронгуй болгох” гэж томъёолжээ.

Гэвч Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдан мөрдөгдөж эхлэснээс хойш хэдийнээ 2 орчим жилийн хугацаа өнгөрхөд Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль хэрэгжиж байх үед үүсч байсан асуудлууд цэгцэрч, “Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр” болон “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2020 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-д томъёологдсон зорилтууд бодит байдал дээр биелэлээ олж, цаашлаад Зөвшөөрлийн тухай хуулийн үйлчлэл зөвшөөрлийн харилцааг үр дүнтэйгээр зохицуулж буй эсэх нь учир дутагдалтай байна.

Бодит байдал дээр Зөвшөөрлийн тухай хууль зорилгодоо нийцээгүй, хэлбэрийн төдий зохицуулалттай, хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байгаа болох нь энэхүү судалгааны ажлын 3.2.1, 3.2.2 дахь хэсгүүдэд буй нөхцөл байдлаас тодорхой харагдана. Тухайлбал Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг “Хүн, хуулийн этгээд хуулиар хориглосон, эсхүл энэ хуулийн 8.1, 8.2 дугаар зүйлд заасан тусгай болон энгийн зөвшөөрөлтэйгөөр эрхлэхээс бусад төрлийн үйл ажиллагааг хууль тогтоомжид нийцүүлэн чөлөөтэй эрхэлж болно” гэж, 1.5 дугаар зүйлийн 16 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 8.1, 8.2 дугаар зүйлд заасан зөвшөөрлийг нэмэх, задлах, хуваах, салгах, түүний хамрах хүрээг өргөжүүлэхийг хориглоно” гэж, 17 дахь хэсэгт “Зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгохтой холбогдсон захиргааны хэм хэмжээ тогтоосон акт гаргахыг хориглоно” гэж заасан байхад төрөөс олгогдож буй нийт 251 тусгай зөвшөөрлөөс 89 зөвшөөрлийг олгох харилцаа нь эрх бүхий байгууллагаас батлагдсан журмаар, 33 зөвшөөрөл нь хууль болон журмаар давхардсан байдлаар зохицуулагдаж байгаа нь эрх бүхий байгууллагаас захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах замаар хуулиас гадуур зөвшөөрөл олгох шат дамжлагыг илүү өргөсгөж, хүнд суртлыг бий болгох үндэс суурийг тавьж байгаа юм.

Тусгай зөвшөөрөл олгох процессын үе шат дамжлагыг нэмсэн байдлыг жишээгээр авч үзвэл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1.2 дахь хэсэгт

¹¹Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 11 дүгээр тогтоолын хавсралт <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=207617&showType=1>

заасан Амьтныг сэргээн нутагшуулах тусгай зөвшөөрлийг Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага олгохоор Зөвшөөрлийн тухай хуульд заасан бөгөөд захиргааны байгууллагад ийнхүү эрх олгосон хуулийн зохицуулалт нь Амьтны тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэг байна. Тус хуулийн заалтаас үзвэл амьтныг сэргээн нутагшуулах тухай тусгай зөвшөөрлийг авахаар хүсэлт гаргагч этгээд нь мэргэжлийн байгууллага байх хуулийн шаардлага тавигдаж байна. Өөрөөр хэлбэл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1.4-т заасан Ан, амьтны мэргэжлийн байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй хуулийн этгээд нь 1.2-т заасан тусгай зөвшөөрлийг авч болохоор байна.

Тусгай зөвшөөрөл авахаар хүсэлт гаргахдаа албан хүсэлт, Шинжлэх ухааны байгууллагын гаргасан дүгнэлт, Амьтны мэргэжлийн байгууллагын эрх олгосон гэрчилгээ, Ажлын гэрээ, Сэргээн нутагшуулах ажлын төлөвлөгөө буюу аргачлал гэх 5 төрлийн бичиг баримтыг бүрдүүлэх шаардлагатай. Гэтэл уг бүрдүүлэх шаардлагатай бичиг баримтуудыг бүрдүүлэхийн тулд бичиг баримт бүрдүүлэх шаардлагатай буюу Шинжлэх ухааны байгууллагаас дүгнэлт авахад, Амьтны мэргэжлийн байгууллагын эрх олгосон гэрчилгээ авахад буюу зөвшөөрлийг олж авахад тухайн эрх бүхий байгууллагуудаас шаардсан бичиг баримтыг бүрдүүлэн хүсэлтээ гаргах ёстой болж байна.

Энэ байдлаар зөвшөөрөл авахын тулд урьдчилсан байдлаар зөвшөөрөл авахыг шаарддаг нөхцөл байдлаас үүдэн төрийн үйлчилгээний хүнд суртал бий болж, бизнес эрхлэгчдийн нуруун дээр нэмэлт ачаа үүсч байдаг нь энгийн зүйл мэт болоод байна. Тиймээс энэ нөхцөл байдлыг цэгцлэх, хуулийн хэрэгжилтийг бий болгох, журмаар бус салбарын хуулиар тусгай зөвшөөрөл олгогддог байдлыг бий болгох шаардлагатай байна. Ингэснээр цаашид төрөөс хамаарсан бизнесийн үйл ажиллагаа илүү түргэн шуурхай, дарамтгүй явагдах нөхцөл боломж бүрдэнэ.

Эцсийн дүнд дээрх нөхцөл байдлаас бизнес эрхлэгчид, тусгай зөвшөөрөлтэй үйл ажиллагаа эрхлэхээр хүсэлт гаргагч этгээдүүд хохирч байгаа болохыг анхаарч цаашид энэ байдлыг засах, төрийн үйлчилгээг иргэдэд түргэн шуурхай, хүндрэлгүй хүргэх арга замыг нарийвчлан судлах шаардлагатай гэж үзлээ.

3.3 ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ХИЙДЭЛ, ЗӨРЧИЛ АРИЛЖ, УЯЛДАА ХОЛБОО САЙЖИРСАН ЭСЭХ

3.3.1 Зөвшөөрлийн процессыг хэм хэмжээний актаар зохицуулахгүй байх

Зөвшөөрлийн тухай хууль

1.3.3.Хуулиар зөвшөөрөлтэйгөөр эрхлэх үйл ажиллагааг эрхлэх, эсхүл байгалийн баялаг, төрийн нийтийн өмчийг хязгаартайгаар ашиглахад зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох харилцааг тухайлсан хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг энэ хуулиар зохицуулна.

1.5.17.Зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгохтой холбогдсон захиргааны хэм хэмжээ тогтоосон акт гаргахыг хориглоно.

А. Зөвшөөрлийн хууль болон Захиргааны ерөнхий хуулийн уялдаа холбоо

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт төрийн байгууллагаас олгогдох тусгай зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох харилцааг гагцхүү салбарын, нарийвчилсан хуулиар зохицуулж болох тухай заасан байна. Харин мөн зүйлийн 17 дахь хэсэгт тусгай зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгохтой холбоотой харилцааг эрх шилжүүлэх байдлаар хэм хэмжээний акт гаргах замаар зохицуулахыг хориглосон байна. Өөрөөр хэлбэл тусгай зөвшөөрлийг олгохтой холбоотой процессын журмыг зөвхөн хуулиар тогтооно гэх агуулгаар хуульчлагдсан байна.

Гэтэл нөгөө талаас Зөвшөөрлийн тухай хуулийн дээрх зохицуулалт нь Захиргааны ерөнхий хуулийн зохицуулалттай зөрчилдөж байна. Тодруулбал Захиргааны ерөнхий хуулийн 59 дүгээр зүйлээс 72 дугаар зүйлд захиргааны хэм хэмжээний актын талаар зохицуулж өгсөн бөгөөд эрх бүхий байгууллагад хуулиар тусгайлан эрх олгосон нөхцөлд хэм хэмжээний акт баталж мөрдүүлэх боломжтой байдлаар зохицуулсан байна.

Хүснэгт №11 Захиргааны ерөнхий хууль болон Зөвшөөрлийн тухай хуулийн уялдаа холбоо

Захиргааны ерөнхий хууль	Зөвшөөрлийн тухай хууль
59.1.Захиргааны хэм хэмжээний акт гэж хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллагаас нийтээр заавал дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан, гадагш чиглэсэн, үйлчлэл нь байнга давтагдах шинжтэй шийдвэрийг ойлгоно.	1.5.17.Зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгохтой холбогдсон захиргааны хэм хэмжээ тогтоосон акт гаргахыг хориглоно.

Захиргааны ерөнхий хууль болон Зөвшөөрлийн тухай хуулийн дээрх зохицуулалтуудаас шалтгаалж хуулиар нэгэнт тусгайлан эрх олгож хэм хэмжээний акт гаргах бүрэн эрхийг олгосон байхад энэ эрхийг өөр тусгайлсан хуулиар хориглох боломжтой эсэх буюу хуулийн эрэмбэ, хүчин чадал, үйлчлэл хэрхэн хэрэгжих талаар эргэлзээтэй нөхцөл байдал бий болж байна. Үүнийг жишээгээр тайлбарлавал:

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1.5 дахь хэсэг буй аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах, экспортлох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг жишээ болгон авч үзье. Энэхүү тусгай зөвшөөрлийг олгох эрх бүхий этгээд нь Хог хаягдлын тухай хуулийн 8.1.4-т заасны дагуу Хог хаягдлын талаар байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага байна. Хог хаягдлын тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.1 дэх хэсэг болон 38 дугаар зүйлийн 38.2 дахь хэсэгт зохицуулсанаар энэхүү тусгай зөвшөөрлийг дараах байдлаар тусад нь олгож байна.

- Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл

Энэхүү тусгай зөвшөөрлийн олгохдоо Хог хаягдлын тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийг баримтлах ба мөн зүйлийн 37.9 дэх хэсэгт Аюултай хог хаягдал тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгоход энэ хуулийн 7.1.2-т заасан журмыг мөрдөнө гэж заасан. Хог хаягдлын тухай хуулийн 37.1-т заасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотойгоор хүчин төгөлдөр хэрэгжиж буй журам нь Засгийн газрын 2018 оны 116 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх, тайлагнах журам” байна. Гэвч тус журам нь тусгай зөвшөөрөл олгох агуулга бус тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үйл ажиллагаанд мөрдөгдөх журам байна. Үүнээс өөр тусгай зөвшөөрөл олгох харилцааг нарийвчлан зохицуулсан дүрэм, журам батлагдсан эсэх нь тодорхойгүй нөхцөл байдалтай байгаа бөгөөд хэрэв батлагдсан байсан ч нийтэд ил тод, ойлгомжтой биш байна.

Уг зөвшөөрлийн хүсэлтийг E-business.mn зөвшөөрлийн цахим системд хандан гаргах боломжтой байна. Хүсэлт гаргахад бүрдүүлэх бичиг баримтын жагсаалт нь хуулиар зохицуулагдаагүй байх тул холбогдох журмаар зохицуулагдаж байж болох юм.

- Аюултай хог хаягдал экспортлох тусгай зөвшөөрөл

Хог хаягдлын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлд хог хаягдал экспортлох тусгай зөвшөөрөл олгохтой холбоотой харилцааг зохицуулсан бөгөөд мөн зүйлийн 38.3 дахь хэсэгт бүрдүүлэх бичиг баримтын жагсаалтыг хуульчилж өгсөнөөр бусад тусгай зөвшөөрөлтэй харьцуулахад процессын хувьд илүү тодорхой байна. Мөн Монгол Улсын нэгдэн орсон Аюултай хог хаягдлыг хил дамжуулан тээвэрлэх, зайлуулахад хяналт тавих тухай Базелийн конвенцийн 6 дугаар зүйлд заасан баримтуудыг мөн тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий байгууллагад бүрдүүлэн өгөх шаардлагатай байна. Харин тусгай зөвшөөрөл олгохтой холбоотойгоор тусдаа журам батлагдан хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа эсэх нь тодорхойгүй байгаа юм. Энэхүү тусгай зөвшөөрлийн хүсэлтийг цахим хэлбэрээр E-business.mn зөвшөөрлийн цахим системд хандан гаргах боломжтой байна.

Өмнө нь 2018 оны А/18 дугаар тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах, экспортлох үйл ажиллагаа эрхлэх аж ахуйн нэгж, байгууллагад зөвшөөрөл олгоход тавигдах шаардлага болон зөвшөөрөл олгох журам” нь хүчин төгөлдөр хэрэгжиж байсан боловч хүчингүй болж, энэ харилцааг зохицуулах журам дахин батлагдсан эсэх нь тодорхойгүй байна. Хог хаягдлын тухай хуулийн 37 болон 38 дугаар зүйлд тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой ерөнхий журмыг зохицуулсан байх боловч энэ нь нарийвчилсан журамгүйгээр, эсхүл хуульд нарийвчлан зохицуулалгүйгээр хэрэгжихэд хүндрэлтэй зохицуулалтууд байна.

Дээрхээс дүгнэвэл аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах, экспортлох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг олгох процессын журмыг салбарын хууль тогтоомжид зохицуулаагүй учраас процессыг тодорхой болгохын тулд журмаар зохицуулах шаардлага үүсч байна. Гэтэл

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт зааснаар тусгай зөвшөөрөл олгох процессыг журмаар зохицуулахыг хориглосон байх тул Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 1.5 дахь хэсэгт заасан зөвшөөрлийг ямар эрх зүйн хэм хэмжээгээр зохицуулж олгох вэ гэдэг нь тодорхойгүй болж байна. Өөрөөр хэлбэл Захиргааны ерөнхий хуулийн заалтыг баримтлан эрх бүхий этгээдээс журам батлан мөрдүүлж тусгай зөвшөөрлийг олгох уу, эсхүл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн заалтад үндэслэн салбарын хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах уу гэдэг асуудлыг нэг тийш болгож хууль тогтоомжийн хийдэл зөрчлийг арилгаж уялдаа холбоог сайжруулах хэрэгцээ шаардлагатай байна.

Б. Тусгай зөвшөөрөл олгох процессыг захиргааны хэм хэмжээний актаар зохицуулж буй байдал

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлд 14 чиглэлийн 251 төрлийн үйл ажиллагааг тусгай зөвшөөрлийн үндсэнд эрхлэх талаар хуульчилсан билээ. Тэдгээр үйл ажиллагаанд олгогдох тусгай зөвшөөрөл бүрийн холбогдох салбарын нарийвчилсан хууль тогтоомжийн судлан үзвэл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5 дугаар зүйлийн 17 дахь хэсэгт “Зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгохтой холбогдсон захиргааны хэм хэмжээ тогтоосон акт гаргахыг хориглоно” гэж заасан хуулийн хязгаарлалт бодит байдал дээр огт хэрэгждэггүй болох нь тодорхой болж байгаа юм.

Тодруулбал Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1-д заасан 251 төрлийн тусгай зөвшөөрлөөс 89 төрлийн үйл ажиллагаанд хамаарах тусгай зөвшөөрлийг олгох, түдгэлзүүлэх, цуцлах, сунгахтай холбоотой процессын ажиллагаа зөвхөн хэм хэмжээ тогтоосон акт буюу эрх бүхий этгээдээс баталсан журмаар зохицуулагдаж байна. Үүнээс гадна 33 төрлийн үйл ажиллагаанд олгогдох тусгай зөвшөөрлийн процессын журмыг салбарын нарийвчилсан хууль болон журмаар хамтад нь зохицуулж байна. Өөрөөр хэлбэл нийт 251 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн 122 буюу тал хувийн тусгай зөвшөөрлийн процесс нь захиргааны хэм хэмжээ тогтоосон актаар зохицуулагдаж байгаа юм. Энэхүү нөхцөл байдал нь судалгааны тайланд хавсаргасан ажлын хүрээнд нотлогдох бөгөөд тус судалгааны ажлаар Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлд заасан 251 тусгай зөвшөөрлийг олгох журмыг ямар хэм хэмжээний актаар зохицуулж байгааг нэр бүрчлэн нарийвчилж судалсан болно.

Эндээс дүгнэвэл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5 дугаар зүйлийн 17 дахь хэсэг заасан зохицуулалт нь бодит байдал дээр хэрэгждэггүй, өнөөгийн Монгол улс дахь салбарын хууль тогтоомжийн эрх зүйн орчны хувьд ч хэрэгжих боломжгүй хуулийн зохицуулалт болжээ.

3.3.2 Зөвшөөрөл олгох эрхийг бусад шилжүүлэхгүй байх

Зөвшөөрлийн тухай хууль

3.1.1. Энэ хуулийн 8.1, 8.2 дугаар зүйлд заасан эрх бүхий этгээд зөвшөөрлийг олгох бөгөөд хуулиар зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд зөвшөөрөл олгох бүрэн эрхээ бүхэлд нь, эсхүл хэсэгчлэн бусад этгээдэд шилжүүлэхийг хориглоно.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн дээрх зохицуулалтаас үзэхэд хуулийн 8.1 болон 8.2 дугаар зүйлд заасан зөвшөөрлийг мөн зүйлд заасан эрх бүхий этгээд олгох бөгөөд хуулиар зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд зөвшөөрөл олгох эрхээ бусдад шилжүүлэх боломжгүй байна. Мөн Захиргааны ерөнхий хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэгт “Хуульд зааснаас бусад тохиолдолд захиргааны байгууллага хуулиар тусгайлан заасан бүрэн эрхийг бусдад шилжүүлэхийг хориглоно” гэж заасан байна. Эндээс үзэхэд тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий этгээд эрхээ бусдад шилжүүлэхэд зөвхөн хуульд үндэслэсэн байх учиртай бөгөөд захиргааны хэм хэмжээний акт батлах замаар эрхээ шилжүүлэх боломжгүй байна.

Мөн Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 3.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Хуульд заасан тохиолдолд эрх бүхий этгээд зөвшөөрөл олгох эрхээ бүхэлд нь, эсхүл хэсэгчлэн төрийн холбогдох байгууллага, албан тушаалтан, эсхүл Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.3, 7.1.7-д заасан хуулийн этгээдэд шилжүүлж болно” гэж, мөн зүйлийн 3 дахь хэсэгт “эрх шилжүүлэх журмыг Засгийн газар батална” гэж заасан бөгөөд Засгийн газраас дээрх чиг үүргээ одоогоор хэрэгжүүлээгүй буюу эрх шилжүүлэх талаар нарийвчилсан журам батлаагүй байна. Үүний улмаас эрх шилжүүлэх зохицуулалт хэрэгжих эрх зүйн орчин бүрдээгүй байна.

Гэвч бодит байдал дээр зөвшөөрөл олгох бүрэн эрхээ шилжүүлсэн тохиолдлууд гарсан байна. Тухайлбал Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 3.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасныг үндэслэн Эрчим хүчний сайдын 2023 оны 02 дугаар сарын 18-ны өдрийн А/55 дугаар тушаалд заасны дагуу “Эрчим хүчний үндэсний төв” ТӨХХК-д Эрчим хүчний тусгай зөвшөөрөл хүсэгч хуулийн этгээдийн хүсэлтийг хүлээн авах, түүнд хавсаргасан баримт бичгийг магадлан шалгах ажлыг зохион байгуулах эрхийг шилжүүлсэн.

Зураг №8. Эрчим хүчний яамнаас зөвшөөрөл олгох ажиллагаатай холбоотойгоор эрх шилжүүлсэн байна¹²

Эрчим хүчний сайдын 2023 оны 02 дугаар сарын 18-ны өдрийн А/55 дугаар тушаалыг <https://www.energy.mn> вэб сайтын хууль эрх зүй, сайдын тушаал цэсээс хайгаад олдоогүй тул, зөвхөн Эрчим хүчний яамны танилцуулгаас ишилсэн болно.

Эндээс дүгнэхэд Зөвшөөрлийн тухай хуулиар эрх бүхий албан тушаалтан хуульд зааснаас бусад тохиолдолд өөрт олгогдсон тусгай зөвшөөрөл олгох бүрэн эрхээ бусдад

¹² Эрчим хүчний яамны “тусгай зөвшөөрөл” танилцуулга 2024 оны 12-р сарын __-ний өдрийн

шилжүүлэхийг хориглосон байх боловч бодит байдал дээр захиргааны хэм хэмжээний акт батлан гаргах замаар эрх шилжүүлж буй тохиолдол үүсээд байна. Иймд цаашид Зөвшөөрлийн тухай хууль болон хууль зөрчиж батлагдсан эрх зүйн үйлчлэлтэй захиргааны хэм хэмжээний актыг нэг тийш болгох замаар практикт буруу тогтсон жишгийг арилгах, тусгай зөвшөөрөл олгох процесс ажиллагааг илүү тодорхой болгох хэрэгцээ шаардлагатай байна.

3.3.3 Зөвшөөрлийн тухайн хууль болон салбарын хуулийн хэм хэмжээний өрсөлдөөн, давхардал, нэр томьёоны зөрүүтэй байдал

А. Зөвшөөрлийн тухайн хууль болон салбарын хуулийн хэм хэмжээний өрсөлдөөн, давхардал

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлд тусгай зөвшөөрлийн үндсэнд эрхлэх үйл ажиллагаа бүрт зөвшөөрөл олгох эрх бүхий албан тушаалтныг тухайлан тодорхойлж өгсөн. Мөн салбарын хууль тогтоомжид эрх бүхий албан тушаалтнуудад тусгай зөвшөөрөл олгох эрх олгосон заалтуудыг зохицуулж өгсөн байна. Өөрөөр хэлбэл тусгай зөвшөөрөл олгох эрхийг эрх бүхий албан тушаалтанд олгосон хуулийн зохицуулалт нь хоёр хуульд давхар зохицуулагдсан байгаа нь өрсөлдөх шинжтэй хэм хэмжээ тогтоосны хэлбэр юм.

Зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгай зөвшөөрөл олгох процессын журмыг ерөнхий байдлаар хуульчилсан. Тухайлбал 8.1 дүгээр зүйлийн 1.14 дэх хэсэгт заасан химийн хорт болон аюултай бодис экспортлох, импортлох, хил дамжуулан тээвэрлэх, үйлдвэрлэх, худалдах, ашиглах тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой харилцааг Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хуулиар зохицуулж байх бөгөөд тус хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 5.1-д заасан зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох харилцааг Зөвшөөрлийн тухай хуульд заасан журмын дагуу зохицуулна” гэж заасан байна. Гэтэл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 3.3 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Хуулиар зөвшөөрөлтэйгөөр эрхлэх үйл ажиллагааг эрхлэх, эсхүл байгалийн баялаг, төрийн нийтийн өмчийг хязгаартайгаар ашиглахад зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох харилцааг тухайлсан хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг энэ хуулиар зохицуулна” гэж хуулийн үйлчлэх эрэмбийн хувьд юуны түрүүнд тухайлсан хуулийн заалтыг баримтлана гэж салбарын хуулийг хэрэглэх байдлаар буцаан заасан. Эндээс хуулийн хэм хэмжээний өрсөлдөөн бий болж буй тохиолдлууд бий болоод байна.

Салбарын нарийвчилсан хуулиудад тусгай зөвшөөрлийн талаар зохицуулагдсан байдлыг авч үзвэл зөвшөөрөл олгоход тавигдах шаардлага, шалгуурыг зохицуулж өгсөн байна. Тухайлбал Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуулийн 7 дугаар зүйл “Тусгай зөвшөөрлийн нөхцөл, шаардлага”, 8 дугаар зүйл “Тусгай зөвшөөрөл авахад бүрдүүлэх баримт бичиг”, 9 дүгээр зүйл “Тусгай зөвшөөрөл олгох”, 10 дугаар зүйл “Тусгай зөвшөөрлийн хугацааг сунгах”, 11 дүгээр зүйл “Тусгай зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх”, 12 дугаар зүйл “Тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох” харилцааг хуулиар нарийвчлан зохицуулж өгсөн байна. Өөрөөр хэлбэл энэ тохиолдолд зөвшөөрөл олгохтой холбоотой бүхий л процессын шинжтэй харилцааг салбарын хуулиар

нарийвчлан зохицуулсан байх бөгөөд Зөвшөөрлийн тухай хуульд заасан тусгай зөвшөөрөл олгох ерөнхий процессын журам үйлчлэхээргүй байна.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлд заасан 251 төрлийн тусгай зөвшөөрлийг олгох процессын журмыг ямар эрх зүйн хэм хэмжээгээр зохицуулсан болохыг авч үзвэл нарийвчилсан хуулиар зөвшөөрөлд тавигдах нийтлэг шаардлага, олгох процессыг нь зохицуулаагүй “тусгай зөвшөөрлийн” тоо 109 байх бөгөөд үүний 89 нь журмаар зохицуулагдсан, харин 20 нь журмаар зохицуулагдаагүй буюу зөвшөөрөл авахад бүрдүүлэх бичиг баримт, процессын журмын зохицуулалтгүй тусгай зөвшөөрлүүд байна.

Үүнээс жишээ татвал Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.8.11-т заасан “Төмөрлөг боловсруулах, машины үйлдвэрлэл эрхлэх” тусгай зөвшөөрөл бөгөөд уг тусгай зөвшөөрөлийг зохицуулах тусгайлсан хууль, журам байхгүй бөгөөд эрх зүйн орчин нь огтоос бүрдээгүй байгаа юм. Зөвхөн Зөвшөөрлийн тухай хуульд зааснаар “Хүнд үйлдвэрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаа”-аас тусгай зөвшөөрөл олгоно гэж зааснаас өөр хуулийн зохицуулалт байхгүй байдалтай байна.

Б. Зөвшөөрлийн тухай хууль болон салбарын хуулийн нэр томьёоны зөрүүтэй байдал

Түүнчлэн Зөвшөөрлийн тухай хууль болон салбарын хууль тогтоомжид зохицуулагдсан тусгай зөвшөөрлийн нэр томьёо хоорондоо зөрүүтэй байгаагийн улмаас тодорхойгүй байдал үүсч байна. Тухайлбал Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлийн 10.1 дэх хэсэгт заасан зөвшөөрөл нь “Монгол Улсын иргэнийг гадаадад хөдөлмөр эрхлэхэд зуучлах үйлчилгээ эрхлэх” тусгай зөвшөөрөл үү, аль эсвэл “Монгол Улсын иргэнийг дадлагажихад зуучлах үйлчилгээ эрхлэх” тусгай зөвшөөрөл эсэх нь хуульд тодорхойгүй тусгагджээ. Өөрөөр хэлбэл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.10.1-т хоёр төрлийн тусгай зөвшөөрлийг хуульчилж өгсөн үү, аль эсвэл нэг л тусгай зөвшөөрөл үү гэдэг нь тодорхойгүй байгаа юм.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.8.20-д “Цацрагийн үүсгүүрийг тээвэрлэх, импортлох, экспортлох” тусгай зөвшөөрлийг “Боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага” олгохоор заажээ. Гэвч уг харилцааг нарийвчлан зохицуулсан тусгай хууль болох Цөмийн энергийн тухай хуулийн 15.3.3-ийг харвал уг тусгай зөвшөөрлийг цөмийн энергийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас олгохоор заажээ. Энэ нь салбарын нарийвчилсан хууль болон Зөвшөөрлийн тухай хуулиудад зөрчилдөөн үүсгэх бөгөөд 2 өөр хуулиар 2 өөр эрх бүхий этгээдээс тусгай зөвшөөрөл авах боломжтой мэт ойлгомжгүй байдлыг үүсгэх эрсдэлтэй юм.

Түүнчлэн Зөвшөөрлийн тухай хууль болон салбарын хуульд заасан зөвшөөрлийн нэр, томьёолол зөрүүтэй байх тохиолдол байна. Төмөр замын тээврийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлд тусгай зөвшөөрлийн төрлүүдийг хуульчилж өгсөн байх бөгөөд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 5.4-т заасан “Суурь бүтэц, хөдлөх бүрэлдэхүүнийг үйлдвэрлэх, угсрах, засварлах” гэсэн төрлөөс өөр найруулгаар салбарын хуульд тусгаж өгчээ. Төмөр замын тээврийн тухай хуулийн 14.1.3-т “төмөр замын суурь бүтэц, хөдлөх бүрэлдэхүүн, тэдгээрийн эд анги үйлдвэрлэх, угсрах, засварлах;” гэсэн илүү өргөн агуулгаар тусгай зөвшөөрөл олгохоор салбарын хуульд тусгасан байна. Иймд

Зөвшөөрлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах, хуулийн нэр томъёог жигдлэхгүй бол Төмөр замын тээврийн тухай хуульд заасан тусгай зөвшөөрөл болон Зөвшөөрлийн тухай хуульд заасан тусгай зөвшөөрөл 2 зөрөх, ойлгомжгүй байдал үүсгэхээр байна.

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу үнэлгээний ажлыг гүйцэтгэж дараах байдлаар дүгнэж байна.

Зөвшөөрлийг цахимжуулах зорилтын хүрээнд:

Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан Засгийн газраас 2023 оны 06 дугаар сарын 21-ний өдрийн 233 дугаар “Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах чиглэлээр авах зарим арга хэмжээний тухай” тогтоолыг баталж Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Цахим хөгжил, харилцаа холбооны яамнаас цахим хэлбэрээр шийдвэрлэх харилцааг зохицуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх арга хэмжээ авахыг, “Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв” УТҮГ, “И-Монгол академи” УТҮГ-ыг зөвшөөрлийг олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох шийдвэр гаргах үйл ажиллагааг цахимжуулахыг тус тус үүрэг болгосон байна.

Өнөөдрийн байдлаар “Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв” УТҮГ-аас хөгжүүлсэн <https://license.mn> системд 53 тусгай зөвшөөрөл, “И-Монгол академи” УТҮГ-аас хөгжүүлсэн <https://e-business.mn> системд 40 тусгай зөвшөөрөл, 4 энгийн зөвшөөрлийг тус тус цахимжуулсан. Тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий байгууллагуудаас хөгжүүлсэн нийт 141 тусгай зөвшөөрөл цахимжсан, 44 энгийн зөвшөөрөл цахимжсан гэх мэдээллийг хэрэгжүүлж буй төрийн байгууллагуудаас ирүүлсэн.

Тусгай зөвшөөрөл олгох эрх бүхий байгууллагуудаас 18 тусгай зөвшөөрөл, 37 энгийн зөвшөөрлийг цахимжуулах боломжгүй гэх саналуудыг ирүүлсэн бөгөөд “И-Монгол академи” УТҮГ-аас хөгжүүлсэн <https://e-business.mn> системд зөвшөөрлүүдийн цахимжуулах, систем хөгжүүлэлтийн ажлыг гүйцэтгэсэн. Одоогоор тус тусдаа хөгжүүлсэн цахим системүүдийг хэрхэн уялдаатай ажилладаг болгох, холбох, зөвшөөрөл олгож буй байгууллагуудыг нэгдсэн системд нэгтгэх зэрэг ажлыг хэрэгжүүлж байгаа ч бодит нөхцөлд удаашралтай, зөвшөөрөл олгох процесс, тавигдах шаардлагуудыг цахим системд уялдуулах, нийцүүлэхэд хүндрэлүүд үүсдэг байна.

Мөн хуулиар тусгайлан зохицуулаагүй зөвлөл, ажлын хэсэг, хороо гэх зэрэг бүтцээр урьдчилан шийдвэрлэхээр, эсхүл дүгнэлт гаргасны дараа зөвшөөрөл олгох эрх бүхий албан тушаалтан олгохоор нарийвчилсан хууль, журмаар зохицуулж өгсөн байдаг зэргээс хамаарч хуулийн хугацааг баримтлах боломжгүй, системд тохируулга хийхэд хүндрэл үүсч байгааг гардан гүйцэтгэж байгаа албан хаагчдын зүгээс тодорхой тайлбарладаг.

Гэвч бодит байдал дээр Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1 дүгээр зүйлд заасан 251 тусгай зөвшөөрлийг нэг бүрчлэн холбогдох захиргааны байгууллага, цахим хуудсаар орж шалгаж үзэхэд, 178 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг цахим хэлбэрээр авах боломжтой байгаа бол 73 тусгай зөвшөөрөл уламжлал хэлбэрээр явж байна. Хэдий

<https://license.mn> зэрэг цахим хуудаснаас ихэнх тусгай зөвшөөрлүүдийг авах боломжтой байна гэж холбогдох байгууллагуудаас мэдэгдсэн байх боловч үнэндээ зөвшөөрлийн нэрээр хайхаар илэрц гарч ирэхгүй байх, үйлчилгээ авах цонх нь гарч ирэхгүй байх зэрэг бодитоор үйлчилгээ авч чадахгүй байх асуудлууд тулгамдаж байна. Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1-д заасан тусгай зөвшөөрлүүдээс 73 нь одоог хүртэл уламжлалт цаасан хэлбэрээр явж байгаа бөгөөд тусгай зөвшөөрөл бүрт нарийвчилсан үнэлгээ, шалгалт хийвэл бодит байдал дээр 73-аас ч их тооны зөвшөөрөл уламжлалт байдлаар буюу цахимжаагүй, цахим систем нь ажиллахгүй байх нөхцөл байдалтай байна.

Зөвшөөрлийн нэгдсэн сан:

Засгийн Газрын 2023 оны 07 дугаар сарын 05-ны өдрийн 251 дүгээр “Журам батлах тухай” тогтоолын хавсралтаар “Зөвшөөрлийн нэгдсэн сангийн мэдээлэл, түүнийг бүрдүүлэх, уг санд зөвшөөрлийн бүртгэл, лавлагаа, мэдээлэл өгөх журам” батлагдаж, “Гааль, татвар, санхүүгийн мэдээллийн технологийн төв” УТҮГ-аас <https://license.mn/> системд зөвшөөрлийн цахим санг үүсгэн зөвшөөрөл олгож буй байгууллагуудыг холбох ажлыг бүрэн гүйцэтгэсэн байна.

Зөвшөөрөл олгосноос хойш 2 хоногийн дотор зөвшөөрлийн нэгдсэн санд мэдээллийг оруулах, олон нийтэд нээлттэй байршуулах зохицуулалтын хэрэгжилт хангалтгүй буюу судалгааны явцад <https://license.mn/> байршсан мэдээллүүдийг шүүж үзэхэд өөрийн системд зөвшөөрөл олгосон гэх мэдээллийг байршуулсан ч зөвшөөрлийн нэгдсэн санд оруулаагүй, зөвшөөрлийн мэдээллийг огт оруулаагүй тохиолдлууд элбэг байна.

Зөвшөөрлийн тоог цөөрүүлж, зөвшөөрлөөс үүсэх бизнесийн орчны дарамтыг бууруулах зорилтын хүрээнд:

Зөвшөөрлийн тухай хуулиар 2001 онд батлагдаж 2022 оныг хүртэл хугацаанд үйлчилсэн Аж ахуй нэгжийн тусгай зөвшөөрлийн тухай хууль болон салбарын 100 гаруй хууль, тогтоомжоор зохицуулж байсан тусгай зөвшөөрлүүдийн харилцааг нэгтгэн зохицуулсан. 2024 оны 12 дугаар сарын байдлаар 257 тусгай зөвшөөрөл, 124 энгийн зөвшөөрлийн нийт 381 зөвшөөрлийг нэр, төрөл, салбар, олгох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтны жагсаалтыг хуулийн 8.1, 8.2-т зохицуулсан.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5.16-д зөвшөөрлийг нэмэх, задлах, хуваах, салгах, түүний хамрах хүрээг өргөжүүлэхийг хориглохоор заасан ч бодит нөхцөл байдалд анхнаасаа тус тусдаа байсан зохицуулалтыг нэгтгэсэн, нарийвчилсан журмаар салган зохицуулж өгсөн зэрэг нийтлэг зөрчилтэй байна.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.3.1-т заасны дагуу хуулийн 8.1, 8.2-т зааснаас бусад төрлийн үйл ажиллагааг хууль тогтоомжид нийцүүлэн чөлөөтэй эрхэлж болохоор зохицуулж өгсөн.

Гэвч бодит байдал дээр бүртгэл, дүгнэлт гаргуулах зэргээр Зөвшөөрлийн хуулиар зохицуулаагүй үйл ажиллагааг “зөвшөөрөл” авах харилцаа байсаар байна. Тодорхой жишээ дурдахад "Онлайн бизнес төв" буюу <https://service.ulaanbaatar.mn/home> системд 15 чиглэлээр 145 үйл ажиллагааг бүртгүүлж Нийслэл Улаанбаатар хотод худалдаа, үйлчилгээ явуулах эрхийг авч байдаг, бүртгүүлийг дүүргийн "Зөвлөл" гэх

бүтцээр хянан баталгаажуулахаар Нийслэлийн иргэний иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын 2022 оны 05 дугаар сарын 30-ны өдрийн 34 дүгээр “Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт худалдаа, үйлчилгээ эрхлэх нийтлэг журам батлах тухай” тогтоол баталж, хэрэгжүүлж байна.

Зөвшөөрлийн тухай хууль батлагдснаас хойш шинээр зөвшөөрлийг нэмэх нөхцөлд хуулийн 9.3.2-т заасан журмын дагуу дүгнэлт гаргаж, шалгуурыг бүрэн хангасан нөхцөлд нэмж байхаар зохицуулж өгсөн ч энэ хугацаанд 15 удаагийн нэмэлтээр 17 төрлийн тусгай зөвшөөрлийг хуулиар нэмж зохицуулсан. Ингэхдээ хуульд заасан журмыг баримтлаагүй, тусгай горимоор хэлэлцэх баталсан байна.

Зөвшөөрлийн харилцааг зохицуулж буй хууль тогтоомжуудын хийдэл, зөрчлийг арилгах, уялдаа холбоог сайжруулах зорилтын хүрээнд:

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.3. дугаар зүйлийн 3-т “Хуулиар зөвшөөрөлтэйгөөр эрхлэх үйл ажиллагааг эрхлэх, эсхүл байгалийн баялаг, төрийн нийтийн өмчийг хязгаартайгаар ашиглахад зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгох харилцааг тухайлсан хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг энэ хуулиар зохицуулна” гэж зааж өгсөн нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийг зөвшөөрөл олгох харилцааны ерөнхий хууль гэж үзэхэд хүргэж байна.

Гэтэл Зөвшөөрлийн тухай хуульд заасан тусгай болон энгийн зөвшөөрөл нь салбар болгоны хуульд нь тусгагдсан байх бөгөөд салбарын хуулиудаас Зөвшөөрлийн хуульд нэгтгэн системчилж өгсөн байна. Энэ нь нэг талаар зөвшөөрлийн харилцааг хэн нэг албан тушаалтны хүсэл зориг, хүнд суртал үүсгэхээс сэргийлж, парламентаар баталсан хуулиар зохицуулж, албан тушаалтны дур зоргыг хязгаарлаж өгөх давуу талтай байж болно. Гэвч Зөвшөөрлийн тухай хууль салбар болгоны зөвшөөрөл олгох процессын онцлогыг өөртөө тусгах боломжгүй тул салбарын хуулиар зөвшөөрөл олгох процессын журмыг нь хуульчилж өгөөгүй л бол эрх бүхий этгээдийн баталсан хэм хэмжээний актаар зөвшөөрөл олгох процессыг илүү нарийвчлан зохицуулж байна. Үүнээс үүдээд Зөвшөөрлийн тухай хуулийн ач холбогдол сулрах, зохицуулах харилцааны хүрээ хумигдах, хууль хэрэглээний эрэмбийн зөрчил бий болгох эрсдэлтэй байна.

Тухайлбал, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5.17-д “Зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, сэргээх, хүчингүй болгохтой холбогдсон захиргааны хэм хэмжээ тогтоосон акт гаргахыг хориглоно” гэж заасан нь зөвшөөрөлтэй холбоотой процессын бүхий л журмыг хуульчилж өгөх, хуулиар зохицуулах шаардлагыг хуульчилж өгсөн. Улмаар зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэхтэй холбоотой процессын журам хуульчлагдсан байдлыг судалж үзэхэд, 89 төрлийн үйл ажиллагааг хамаарах тусгай зөвшөөрлийг олгох, түдгэлзүүлэх, цуцлах, сунгахтай холбоотой процессыг зөвхөн хэм хэмжээ тогтоосон акт буюу эрх бүхий этгээдээс баталсан журмаар зохицуул байна. Үүнээс гадна 33 төрлийн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн процессын журмыг салбарын нарийвчилсан хууль болон журмаар хамтад нь зохицуулж байна. Өөрөөр хэлбэл нийт 251 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн 122 тусгай зөвшөөрлийг хэм хэмжээ тогтоосон актаар, журмаар зохицуулж байгаа нь хуулийн хэрэгжилт хангалтгүй байгааг харуулна.

Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1, 8.2-т заасан зөвшөөрлийг илүү нарийн системчилж өгөх шаардлагатай байна. Тухайлбал, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.5.2-т “авто зам, замын байгууламжийн техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл боловсруулах, барих, арчлах, засварлах, техник, технологийн хяналт тавих зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх” гэсэн тусгай зөвшөөрлийг хуульчилж өгсөн байх боловч Зам тээвэр хөгжлийн сайдын 2021.06.30-ны өдрийн А/101 тоот тушаалын хавсралтаар батлагдсан “Авто зам, замын байгууламжийн техник-эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл боловсруулах, барих, арчлах, засварлах, техник, технологийн хяналт тавих зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх ажлын тусгай зөвшөөрөл олгох журам”-аар тусгай зөвшөөрлийн төрөл, бүрдүүлэх бичиг баримт, процессыг нарийвчлан зохицуулж, тус журмаар энэ төрлийн тусгай зөвшөөрөл нь 15 төрлийн тусгай зөвшөөрөл болон задарч байна.

Мөн түүнчлэн, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.13.18-т “эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн импортлох-ханган нийлүүлэх” гэсэн нэг тусгай зөвшөөрлийг олгохоор заасан байх бөгөөд энэ төрлийн тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчээс бүх төрлийн үйл ажиллагаа явуулсан байхыг шаардаж (жишээ нь зөвхөн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж импортлох үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгжээс эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эмийн талаар үйл ажиллагаа явуулсан тайлан, энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахыг шаарддаг), тухайн чиглэл тус бүрээр тайлан шаардаж байгаа нь мөн л тусгай зөвшөөрлийн төрлийг зөв ангилж чадаагүйг харуулж байна.

Зөвшөөрлийн тухай хуульд заасан тусгай зөвшөөрлийн төрөл болон салбарын хуульд заасан тусгай зөвшөөрлийн төрөл зөрөх, нэр томьёо нь өөрөөр хуульчлагдсанаас ойлгомжгүй байдал бий болгох зэрэг зөрчил байна.

ТАВ. ЗӨВЛӨМЖ

Зөвшөөрлийн тухай хуульд заасан 14 салбарт олгож буй тусгай зөвшөөрлүүдэд хийсэн нийтлэг дүгнэлт, зөвлөмж		
1	Байгаль орчны чиглэл	Байгаль орчны чиглэлийн нийт 31 төрлийн тусгай зөвшөөрлийг Зөвшөөрлийн тухай хуульд зааж өгсөн. Тэдгээрийг нэг бүрчлэн шалгахад, 12 тусгай зөвшөөрлийг нарийвчилсан хуулиар, 3 зөвшөөрлийг хууль болон журмаар, 10 зөвшөөрлийг журмаар, харин 6 төрлийн зөвшөөрлийн процессын зохицуулалт нь тодорхойгүй (бүрдүүлэх бичиг баримт, олгох процесс) байдалтай байна. Мөн 31 зөвшөөрлөөс 18 төрлийн тусгай зөвшөөрлийг л цахимаар авах боломжтой байна: Байгаль орчны чиглэлийн тусгай зөвшөөрлүүдийг бусад тусгай зөвшөөрлүүдтэй харьцуулахад салбар бүрийг хамарсан процессын зохицуулалт байхгүйн улмаас энэ чиглэлийн тусгай зөвшөөрлийг олгох процессын ажиллагаанд тодорхойгүй бөгөөд хүндрэлтэй асуудлууд бий болж байна. Өөрөөр хэлбэл байгаль орчны чиглэлийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой хуулийн зохицуулалт дутмаг байгаа тул эрх бүхий захиргааны байгууллагаас тодорхойгүй нөхцөл байдлыг тодорхой болгохын тулд журмын дагуу зохицуулахаас өөр аргагүй байна. Тодруулбал, “ховор ургамлыг эм үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглах” тусгай зөвшөөрлийн хувьд процессын ажиллагааг зохицуулах журам батлагдсан эсэх нь тодорхойгүй байх боловч практикт цахим хэлбэрээр тусгай зөвшөөрөл олгогдож буй нөхцөл байдалтай байна. Үүнээс үзэхэд дээрх тусгай зөвшөөрлийг олгохтой холбоотой харилцааг зохицуулах журам батлах зайлшгүй шаардлагатай байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрлийн төрөл ангилал тус бүрийн процесс, журмыг салбарын нарийвчилсан хуульд хуульчлах; ❖ Процесс нь тодорхойгүй тусгай зөвшөөрлүүдийг процессжуулах, журамлах, хуульд тусгаж өгөх; ❖ Тусгай зөвшөөрлүүдийг бүрэн цахимжуулах.
2	Банк, банкнаас бусад санхүүгийн үйлчилгээний чиглэл	Банк, банкнаас бусад санхүүгийн үйлчилгээний чиглэлийн тусгай зөвшөөрлүүдийн ихэнх зөвшөөрөл олгох процесс, шаардлага зэрэг нь хууль болон холбогдох салбарын нарийвчилсан хууль тогтоомж болон журмаар давхар зохицуулагдаж байна. Тодруулбал, нийт 38 тусгай

		зөвшөөрлийн 21 төрлийн тусгай зөвшөөрөл авах процессыг хууль болон журмаар давхар зохицуулж байгаа бол 12 төрлийн тусгай зөвшөөрлийг зөвхөн журмаар, 5 тусгай зөвшөөрлийг огт хуулиар зохицуулаагүй байна. Эдийн засгийн тогтвортой байдалтай холбоотой чухал салбар учраас мөнгө угаахтай тэмцэх зэрэг олон төрлийн хяналт, шалгалтын хүрээнд бусад салбартай харьцуулахад журмаар харьцангуй нарийн зохицуулалтуудыг хийсэн салбар билээ. Цахимжуулалтын хувьд Төв банкнаас олгож буй зөвшөөрлүүд нь цахимаар шийдвэрлэх боломжгүй гэх хариуг өгсөн. Харин Санхүүгийн зохицуулах хорооноос Банк бус санхүүгийн үйлчилгээний чиглэлтэй холбоотой тусгай зөвшөөрлүүдийн хүсэлтийг цахим систем буй 2 цонхоор дамжуулан авч байна. Тодруулбал ББСБ байгуулах зөвшөөрлийг нэг цонхоор, түүнээс бусад бүх зөвшөөрлийг нэг цонхоор хүлээн авч байна. Гэвч тус байгууллагаас олгож байгаа тусгай зөвшөөрлүүд нь бүгд хоорондоо ялгаатай байхад ББСБ байгуулах болон бусад гэж ангилж хүсэлтийг хүлээн авч байгаа нь хэт ерөнхийлсөн шинжтэй байна. Жишээ нь: банк бус санхүүгийн байгууллагын нэмэлт тусгай зөвшөөрөл авах тухай өргөдөл гаргах хэсэг байх боловч аль тусгай зөвшөөрлийг нэмэлтээр гэж үзэж ямар журам, зүйл заалтад үндэслэн олгож байгаа нь тодорхой бус байна. Цахимжилтын хувьд, 38 тусгай зөвшөөрлөөс 24 тусгай зөвшөөрлийг авах үйлчилгээг цахимаар авах боломжтой буюу хангалттай биш гэж дүгнэхээр байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрлийн төрөл ангиллыг дахин тодорхойлж салгаж хуульчлах; ❖ Тусгай зөвшөөрлийн төрөл ангилал тус бүрийн процесс, журмыг салбарын нарийвчилсан хуульд хуульчлах; ❖ Тусгай зөвшөөрлүүдийг бүрэн цахимжуулах.
3	Барилга, хот байгуулалт, нийтийн аж ахуйн чиглэл	Барилга, хот байгуулалт, нийтийн аж ахуйн чиглэлийн нийт 22 зөвшөөрлийг хуульд заасан ба тухайн зөвшөөрөл нэг бүрийг олгох процесс нь бүгд журмаар зохицуулагдаж байна. Нийт 22 зөвшөөрлөөс 21 зөвшөөрлийг цахимаар мэдүүлж байна. Энэ салбарын 22 тусгай зөвшөөрөл олгох процессыг бүгдийг журмаар зохицуулж байгаа нь Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 1.5.17 заасан хэм хэмжээ тогтоосон актаар зохицуулахгүй гэж заасантай зөрчилдөж байх бөгөөд салбарын хуулиудад нь хуульчилж өгөх шаардлагатай.

		Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрлийн төрөл ангилал тус бүрийн процесс, журмыг салбарын нарийвчилсан хуульд хуульчлах; ❖ Тусгай зөвшөөрлүүдийг бүрэн цахимжуулах.
5	Зам, тээврийн чиглэл	Зөвшөөрлийн тухай хуулиар Зам, тээврийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахад 12 төрлийн тусгай зөвшөөрлийг хуульчилж өгчээ. Гэхдээ эдгээр тусгай зөвшөөрөл нь дотроо задарч өөр олон тусгай зөвшөөрөл болж байна. Тухайлбал, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.5.2-т “Авто зам, замын байгууламжийн техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл боловсруулах, барих, арчлах, засварлах, техник, технологийн хяналт тавих зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэх” гэсэн нэг заалт нь дотроо 15 төрлийн тусгай зөвшөөрөл болон задарч байна. Энэ салбарын 12 тусгай зөвшөөрлийн бүрдүүлэх бичиг баримт, шаардлага, тусгай зөвшөөрөл олгох процессыг журмаар зохицуулж байна. Мөн эдгээр төрлийн тусгай зөвшөөрлийн 11-г уламжлалт байдлаар цаасаар бүрдүүлж байгаа бол 1 тусгай зөвшөөрөл нь цахим хэлбэрт шилжсэн байна. Түүнчлэн, Зөвшөөрлийн тухай хууль болон салбарын хуулиар томъёологдсон зөвшөөрлийн нэр томъёо зөрөх тохиолдол мөн байна. Тухайлбал, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.5.4 болон Төмөр замын тээврийн тухай хуулийн 14.1.3 байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрлийн төрөл ангиллыг дахин тодорхойлж салгаж хуульчлах; ❖ Энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлийг олгох процессын журмыг салбарын хуулиудад нь тусгаж оруулах; ❖ Тусгай зөвшөөрлийг бүрэн цахимжуулах; ❖ Нэр томъёог жигдлэх
6	Санхүү, эдийн засаг, гааль, хөрөнгө оруулалтын чиглэл	Энэ төрлийн үйл ажиллагааг эрхлэхэд нийт 12 тусгай зөвшөөрлийг хуульд жагсааж өгчээ. Үүнээс тусгай зөвшөөрлийн процессыг салбарын хуулиараа зохицуулж өгсөн 3, журмаар зохицуулж байгаа 8, хууль болон журмаар зохицуулаагүй 1 тусгай зөвшөөрөл байна. Нийт 10 тусгай зөвшөөрөл цахимжсан бол 2 тусгай зөвшөөрөл цахимжаагүй байна. Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.6.5-т “эд мөнгөний хожворт сугалаа гаргах” гэсэн тусгай зөвшөөрөл байх бөгөөд мөн

		зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.11.4-т “төлбөрт таавар, бооцоот тоглоомын үйл ажиллагаа эрхлэх” гэсэн тусгай зөвшөөрөл байх бөгөөд эдгээр тусгай зөвшөөрлийн давхардал хийдлийг арилгах, хэрэгцээ шаардлагыг дахин доторхойлох хэрэгтэй байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.6.5 болон 8.1.11.4-ийн давхардлыг арилгах, хэрэгцээ шаардлагад үнэлгээ хийх; ❖ Тусгай зөвшөөрлийг бүрэн цахимжуулах;
7	Соёл, боловсролын чиглэл	Соёл, боловсролын чиглэлийн нийт 12 тусгай зөвшөөрлийг хуульд жагсааж өгсөн байна. Үүнээс тусгай зөвшөөрлийн процессыг хуулиар зохицуулж өгсөн 7, журмаар зохицуулсан 3, хууль болон журмаар тусгай зөвшөөрөл олгох процессыг зохицуулж өгөөгүй 2 (Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 7.7, 7.9) тусгай зөвшөөрөл байна. Нийт 9 тусгай зөвшөөрөл цахимжсан бол 3 тусгай зөвшөөрөл цахимжаагүй байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлийг олгох процессын журмыг салбарын хуулиудад нь тусгаж оруулах; ❖ Тусгай зөвшөөрлийг бүрэн цахимжуулах; ❖ 8.1.7.7 болон 8.1.7.9-т заасан тусгай зөвшөөрлийг процессыг хуульд тусгаж өгөх, аль эсвэл энэ төрлийн тусгай зөвшөөрөл байх шаардлагатай эсэхэд хяналт шинжилгээ хийх.
8	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрлэлийн чиглэл	Уг чиглэлийн тусгай зөвшөөрлүүдээс одоогийн байдлаар 24 төрлийн тусгай зөвшөөрөл салбарын нарийвчилсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа бөгөөд 1 тусгай зөвшөөрөл хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа болно. Харин зарим тусгай зөвшөөрлийн хувьд эрх зүйн орчин огтоос бүрэлдэн тогтоогүй байна. Тухайлбал, 8.1.8.11-д заасан “төмөрлөг боловсруулах, машины үйлдвэрлэл эрхлэх”, 8.1.8.12-т заасан “үнэт металл, эрдэнийн чулуугаар эдлэл хийх, үйлдвэрлэл эрхлэх” зэрэг тусгай зөвшөөрлүүдийг олгох шаардлага, нөхцөл, цаашлаад цуцлах, сунгах, түдгэлзүүлэх гэх мэт процессых нь эрх зүйн орчин бүхэлдээ байхгүй байгаа юм. Уг чиглэлийн тусгай зөвшөөрлүүдийн хувьд дээрх 2 тусгай зөвшөөрлөөс гадна 8.1-ийн 8.1, 8.13, 8.28-д заасан тусгай зөвшөөрлүүд ч мөн адил хууль болоод журмаар зохицуулагдаагүй байгаа юм. Харин бусад 25 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн хувьд нарийвчилсан хуулиудаар зохицуулагдсан харьцангуй эрх зүйн орчин нь бүрэн тогтсон байгаа юм.

		Тиймээс энэ чиглэлийн хувьд 8.1-ийн 8.1, 8.11, 8.12, 8.13, 8.28-д заасан тусгай зөвшөөрлүүдтэй холбогдох харилцаа, шаардлагын эрх зүйн орчинг бүрдүүлэн бий болгох шаардлагатай байна. Мөн цахимжилтын хувийг нэмэгдүүлэх шаардлагатай байгаа бөгөөд одоогийн байдлаар нийт 30 тусгай зөвшөөрлийн бараг дөнгөж тал хувь нь буюу 16 тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг л цахимаар авах боломжтой байгаа юм.
9	Харилцаа холбоо, мэдээлэл технологийн чиглэл	Уг чиглэлийн 15 тусгай зөвшөөрлүүдийн 12 нь хуулиар зохицуулагдаж, 3 нь хууль болон журмаар давхар байдлаар зохицуулагдаж байна. Харин цахимжилтын хувьд бусад салбартай харьцуулахад харьцангуй цахижилт сайн явагдсан буюу 14 төрлийн тусгай зөвшөөрлийн үйлчилгээг цахимаар авах боломжтой байна. Салбарын хуулиудад бүхий л зөвшөөрөл олгох шаардлага, процессын журмыг хуульчлан зохицуулсан байна. Хэдий тийм боловч дээрх салбарын хуулиуд дээр өөр өөр төрлийн тусгай зөвшөөрлүүд дээр нийтлэг нэг баримт бичгүүд шаардаж буй нь ажиглагдаж байна. Үүнийг зөвшөөрөл бүрт нь тусгайлан олон давхар чирэгдэлгүй байдлаар сайжруулах хэрэгтэй. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрлийн төрөл ангиллыг дахин тодорхойлж салгаж хуульчлах; ❖ Тусгай зөвшөөрлийн зарим төрлүүдийн хууль эрх зүйн орчинг бий болгох, сайжруулах ❖ Тусгай зөвшөөрлүүдийг бүрэн цахимжуулах
10	Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйл ажиллагааны чиглэл	Хөдөлмөр эрхлэлтийн чиглэлээр Зөвшөөрлийн тухай хуульд 1 тусгай зөвшөөрөл олгохоор хуульчилжээ. Гэхдээ, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 10.1-т заасан зөвшөөрөл нь “Монгол Улсын иргэнийг гадаадад хөдөлмөр эрхлэхэд зуучлах үйлчилгээ эрхлэх” тусгай зөвшөөрөл үү, аль эсвэл “Монгол Улсын иргэнийг дадлагажихад зуучлах үйлчилгээ эрхлэх” тусгай зөвшөөрөл эсэх нь хуульд тодорхойгүй тусгагджээ. Өөрөөр хэлбэл Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 10.1-т хоёр төрлийн тусгай зөвшөөрлийг хуульчилж өгсөн үү, аль эсвэл нэг л тусгай зөвшөөрөл үү гэдэг нь тодохойгүй байна. Энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлийг цахимаар мэдүүлэх систем хөгжөөгүй байна. Харьцангуй сүүлд батлагдсан хууль болохоор тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчид тавигдах шаардлага, зөвшөөрлийг олгох, хүчингүй болгох, түдгэлзүүлэх процессын журмыг хуульд өөрт нь суулгаж өгсөн байна. Түүнчлэн, хэрэв энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлийн “Монгол Улсын Иргэний дадлагажихад зуучлах” үйл ажиллагааг тусдаа

		тусгай зөвшөөрөл гэж үзвэл, энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлийг холбогдох яам бодит байдал дээр олгохгүй байгаа зөрчил байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрлийн төрөл ангиллыг дахин тодорхойлж, салгаж хуульчлах; ❖ Тусгай зөвшөөрлийг бүрэн цахимжуулах; ❖ Дадлагажихад зуучлах тусгай зөвшөөрлийг олгох.
11	Хууль зүйн болон нийтлэг бусад асуудлаар	Хууль зүйн болон нийтлэг бусад асуудлаар тусгай зөвшөөрөл олгох 13 төрлийн зөвшөөрлийг жагсааж өгчээ. Эдгээрээс зөвшөөрөл олгох процессыг хуулиар зохицуулсан 1, журмаар зохицуулагдсан 12 тусгай зөвшөөрөл байна. Энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлөөс 2 зөвшөөрөл нь цахимжиж, 11 зөвшөөрөл цахимжаагүй байна. Энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлийг нэг бүрчлэн шалгаж үзэхэд салбарын тусгайлсан хуульд зөвшөөрөл авахаар хуульчлагдаагүй байхад Зөвшөөрлийн тухай хуульд зөвшөөрлийн төрөл болон хуульчлагдсан байна. Тухайлбал, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.11.2 болон Галт зэвсгийн тухай хуулийн 11.2, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 11.5 болон Галт зэвсгийн тухай хуулийн 16.1 байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрлийн төрөл ангиллыг дахин тодорхойлж, нэр томъёог жигдлэн хуульчлах; ❖ Тухайн тусгай зөвшөөрөл нь байх шаардлагатай эсэхэд хяналт шинжилгээ хийх; ❖ Энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлийг олгох процессын журмыг салбарын хуулиудад нь тусгаж оруулах; ❖ Тусгай зөвшөөрлийг бүрэн цахимжуулах.
12	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийн чиглэл	Энэ төрлийн чиглэлээр олгох нийт 14 төрлийн тусгай зөвшөөрлийг жагсааж өгсөн. Үүнээс тусгай зөвшөөрөл олгох процессыг тус тусын хуульд нь тусгаж процессжуулж өгсөн 12, жармаар зохицуулсан 1, хууль болон журмаар зөвшөөрөл олгох процессыг тодорхойлоогүй 1 тусгай зөвшөөрөл байна. Энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлөөс 13 зөвшөөрөл нь цахимжиж, 1 зөвшөөрөл цахимжаагүй байна. Харьцангуй сүүлд батлагдсан хуулиуд нь өөртөө тусгай зөвшөөрөл олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох процессын журмыг тусгаж өгсөн нийтлэг дүр зураг ажиглагдаж байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрлийг бүрэн цахимжуулах;

13	Эрүүл мэндийн чиглэлээр доор дурдсан үйл ажиллагаа	Эрүүл мэндийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахад олгох 17 тусгай зөвшөөрлийг хуульд жагсааж өгсөн байна. Тусгай зөвшөөрлүүдийг нэг бүрчлэн шалгаж үзэхэд тусгай зөвшөөрөл олгох процессыг хуулиар зохицуулсан 3, хууль болон журмаар давхар зохицуулагдсан 5, журмаар зохицуулагдсан 9 тусгай зөвшөөрөл байна. Энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлөөс 16 зөвшөөрөл нь цахимжиж, 1 зөвшөөрөл цахимжаагүй байна. Түүнчлэн, Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 8.1.13.18-т “Эм, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт эм, эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, лабораторийн оношилгооны хэрэгсэл, эмнэлгийн хэрэглэгдэхүүн импортлох-ханган нийлүүлэх” тусгай зөвшөөрлийг бүхэлд нь олгож байх бөгөөд аж ахуйн нэгжүүд энэ тусгай зөвшөөрлөөс зөвхөн эмнэлгийн хэрэгсэл импортлох үйл ажиллагаа явуулж байхад, төрийн байгууллагаас бусад төрлийн үйл ажиллагааг нь явуулахыг шаардах, холбогдох тайлан нэхэх зэргээр хүндрэл учруулдаг байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрлийн төрөл ангиллыг дахин тодорхойлж салгаж хуульчлах; ❖ Энэ төрлийн тусгай зөвшөөрлийг олгох процессын журмыг салбарын хуулиудад нь тусгаж оруулах; ❖ Тусгай зөвшөөрлийг бүрэн цахимжуулах.
14	Эрчим хүчний чиглэлээр доор дурдсан үйл ажиллагаа	Эрчим хүчний чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулахад олгох 34 төрлийн тусгай зөвшөөрлийг хуульд заасан байна. Тусгай зөвшөөрлүүдийг нэг бүрчлэн шалгаж үзэхэд тусгай зөвшөөрөл олгох процессыг хуулиар зохицуулсан 34 буюу бүх тусгай зөвшөөрөл хуульд заасан зохицуулалтын дагуу явагдаж байна. Цахимжилтын хувьд license.energy.gov.mn цахим хуудсаар дамжуулан энэ төрлийн бүх тусгай зөвшөөрлийг авах боломжтой байна. Уг салбарын тусгай зөвшөөрлүүдийг бүгдийг нь эрчим хүчний тухай хуулиар зохицуулсан ба олон тооны өөр өөр тусгай зөвшөөрлүүдэд нийтлэг нэг янзын баримт бичиг шаарддаг байдал ажиглагдаж байна. Өөрөөр хэлбэл зөвшөөрөл бүрт тавигдах шаардлагыг ялгамжтай тогтоож өгөх байдлаар сайжруулах шаардлагатай байна. Зөвлөмж болгох нь: ❖ Тусгай зөвшөөрөлд тавигдах шаардлагыг ялгамжтай тодорхойлох; ❖ Хуульд заасан процессын шаардлагуудыг хянаж, тухай бүрийн онцлогт тааруулж хуульд тусгах.

ЗӨВШӨӨРЛИЙН ТУХАЙ ТООН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Байгаль орчны чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	12	1.1, 1.7, 1.8, 1.11, 1.12, 1.14, 1.15, 1.17, 1.18, 1.23, 1.24, 1.26
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	3	1.5, 1.20, 1.21
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	10	1.2, 1.3, 1.4, 1.6, 1.9, 1.10, 1.16, 1.22, 1.30, 1.31
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	6	1.13, 1.19, 1.25, 1.27, 1.28, 1.29
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-18 Цахимжаагүй-13	
	Нийт	31 зөвшөөрөл	

Банк, банкнаас бусад санхүүгийн үйчилгээний чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	0	
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	21	2.4, 2.5, 2.13, 2.14, 2.15, 2.16, 2.17, 2.18, 2.21, 2.22, 2.23, 2.24, 2.25, 2.26, 2.27, 2.28, 2.29, 2.30, 2.32, 2.34, 2.36
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	12	2.1, 2.2, 2.3, 2.6, 2.12, 2.19, 2.20, 2.31, 2.33, 2.35, 2.37, 2.38
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	5	2.7, 2.8, 2.9, 2.10, 2.11,

5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-24 Цахимжаагүй-14	
	Нийт	38 зөвшөөрөл	

Барилга, хот байгуулалт, нийтийн аж ахуйн чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	0	
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	0	
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	22	3.1, 3.2 ,3.3, 3.4, 3.5, 3.6, 3.7, 3.8, 3.9, 3.10, 3.11, 3.12, 3.13, 3.14, 3.15, 3.16, 3.17, 3.18, 3.19, 3.20, 3.21, 3.22,
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	0	
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-21 Цахимжаагүй-1	
6	Нийт	22 зөвшөөрөл	

Зам, тээврийн чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	0	
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	0	

3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	12	5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 5.7, 5.8, 5.9, 5.10, 5.11, 5.12,
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	0	
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-1 Цахимжаагүй-11	
	Нийт	12 зөвшөөрөл	

Санхүү, эдийн засаг, гааль, хөрөнгө оруулалтын чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	3	6.2, 6.4, 6.6,
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	0	
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	8	6.1, 6.5, 6.7, 6.8, 6.9, 6.10, 6.11, 6.12,
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	1	6.3,
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-10 Цахимжаагүй-2	
	Нийт	12 зөвшөөрөл	

Соёл, боловсролын чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	7	7.1, 7.2, 7.3, 7.5, 7.6, 7.8, 7.11,

2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	0	
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	3	7.4, 7.10, 7.12,
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	2	7.7, 7.9,
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-9 Цахимжаагүй-3	
	Нийт	12 зөвшөөрөл	

Уул уурхай, хүнд үйлдвэрлэлийн чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	24	8.2, 8.3, 8.4, 8.5, 8.6, 8.7, 8.8, 8.9, 8.10, 8.14, 8.16, 8.17, 8.18, 8.19, 8.20, 8.21, 8.22, 8.23, 8.24, 8.25, 8.26, 8.27, 8.29, 8.30,
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	1	8.15,
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	0	
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	5	8.1, 8.11, 8.12, 8.13, 8.28,
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан- 16 Цахимжаагүй- 14	
	Нийт	30 зөвшөөрөл	

Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	12	9.1, 9.2, 9.3, 9.4, 9.5, 9.6, 9.7, 9.8, 9.10, 9.11, 9.12, 9.14,
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	3	9.9, 9.13, 9.15,
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	0	
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	0	
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-14 Цахимжаагүй-1	
	Нийт	15 зөвшөөрөл	

Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйл ажиллагааны чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	1	10.1
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	0	
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	0	
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	0	
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-0 Цахимжаагүй-1	

	Нийт	1 зөвшөөрөл	
--	------	-------------	--

Хууль зүйн болон нийтлэг бусад асуудлаар

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	1	11.13,
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	0	
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	12	11.1, 11.2, 11.3, 11.4, 11.5, 11.6, 11.7, 11.8, 11.9, 11.10, 11.11, 11.12,
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	0	
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-2 Цахимжаагүй-11	
	Нийт	13 зөвшөөрөл	

Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийн чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	12	12.1, 12.2, 12.3, 12.4, 12.5, 12.6, 12.7, 12.8, 12.9, 12.10, 12.13, 12.14,
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	0	
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	1	12.11,
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	1	12.12

5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-13 Цахимжаагүй-1	
	Нийт	14 зөвшөөрөл	

Эрүүл мэндийн чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	3	13.17, 13.18, 13.19,
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	5	13.1, 13.2, 13.3, 13.4, 13.5,
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	9	13.8, 13.9, 13.10, 13.11, 13.12, 13.13, 13.14, 13.15, 13.20,
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	0	
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-16 Цахимжаагүй-1	
	Нийт	17 зөвшөөрөл	

Эрчим хүчний чиглэл

№		Тоо	Тусгай зөвшөөрлийн төрлүүд
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	34	14.1-14.34
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдаж байгаа	0	
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	0	
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж	0	

	өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй		
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-34 Цахимжаагүй-0	
	Нийт	34 зөвшөөрөл	

Нэгдсэн тоон үзүүлэлт

№		Тоо
1	Дан ганц холбогдох тусгайлсан хуулиар зохицуулагдаж байгаа	109
2	Тусгай зөвшөөрөл авах процесс нь хууль болон журмаар давхар зохицуулагдсан	33
3	Тусгай зөвшөөрлийн процесс журмаар зохицуулагдсан	89
4	Хууль болоод журмаар зөвшөөрөл олгохтой холбоотой процессыг нь зааж өгөөгүй өөрөөр хэлбэл ямар ч зохицуулалтгүй	20
5	Цахимжсан эсэх	Цахимжсан-178 Цахимжаагүй-73
	Нийт	251 зөвшөөрөл

ЗУРГАА. ЭХ СУРВАЛЖ

Нэг. Хууль тогтоомж

1. Зөвшөөрлийн тухай хууль
2. Агаарын тухай хууль
3. Аж ахуйн нэгж, байгууллагад байгаль орчны мэргэжлийн байгууллагын эрх олгох журам
4. Амьтны тухай хууль
5. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль
6. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль
7. Байгалийн ургамлын тухай хууль
8. Банкны тухай хууль
9. Банк байгуулах зөвшөөрлийн нөхцөл, шаардлагыг тогтоох, хэрэгжүүлэх журам
10. Банк бус санхүүгийн байгууллагын үйл ажиллагааны тухай хууль
11. Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны зохицуулалтын журам
12. Валютын зохицуулалтын тухай хууль
13. Гадаад валют, тооцооны нэгжээр үнэ тогтоох, төлбөр тооцоо гүйцэтгэх, зарлан суртачлах зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааны заавар
14. Газар эзэмших, ашиглах эрхийн гэрчилгээ олгох журам
15. Газрын тухай хууль
16. Генетик нөөцийн тухай хууль
17. Даатгалын багц дүрэм
18. Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хууль
19. Зээлийн мэдээллийн тухай хууль
20. Зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэх тусгай зөвшөөрлийн журам
21. Ойгоос мод бэлтгэх журам
22. Ойн дагалт баялгийг хамгаалах, зохистой ашиглах журам
23. Ойн тухай хууль
24. Төв банк /Монгол банк/-ны тухай тухай хууль
25. Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгдэгтээр гүйцэтгэх тухай хууль
26. Төлбөрийн системийн журам
27. Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль
28. Хог хаягдлын тухай хууль
29. Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны тухай хууль
30. Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас гаргах, бүртгэх, тусгай зөвшөөрөл олгох журам
31. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль
32. Ургамлын тухай хууль
33. Усны тухай хууль
34. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль
35. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний бирж болон биржийн арилжааны зуучлагч /брокер/-ийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн нөхцөл, шаардлага, үйл ажиллагаанд хяналт тавих журам

36. Үл хөдлөх эд хөрөнгө зуучлалын байгууллага үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл, зөвшөөрөл, эрх олголт, бүртгэлийн журам
37. Үндэсний төлбөрийн системийн тухай хууль
38. Үнэт металл, үнэт чулууны, эсхүл тэдгээрээр хийсэн эдлэлийн арилжаа эрхлэгчийн үйл ажиллагаанд тусгай зөвшөөрөл, зөвшөөрөл олголт, бүртгэлийн журам
39. Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль
40. Үнэт цаасны зах зээлд зохицуулалттай үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн журам
41. Хадгаламж, зээлийн хоршооны тухай хууль
42. Хадгаламж, зээлийн хоршооны үйл ажиллагаа эрхлэхэд тавих нөхцөл, шаардлага
43. Ховордсон амьтан, ургамал тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай хууль
44. Хөдөө аж ахуйн биржийн арилжааны зуучлагч /брокер/-ийн тусгай зөвшөөрлийн түр журам
45. Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн түр журам
46. Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хууль
47. Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хууль
48. Хөрөнгө оруулалтын санг үүсгэн байгуулах, үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл олгох, түүнд хяналт тавих журам
49. Хөрөнгө оруулалтын менежментийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийн журам
50. Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны тухай хууль
51. Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас гаргах, бүртгэх, тусгай зөвшөөрөл олгох журам
52. Хувиргасан амьд организмын тухай хууль
53. Энгийн хог хаягдлын төвлөрсөн цэгийн болон хог хаягдлыг сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгох журам

Хоёр. Ашигласан цахим хуудас

1. Цахим хөгжил, инновац, харилцаа холбооны яам- <https://mddc.gov.mn/mn/>
2. Зөвшөөрлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр нөлөөний талаарх хэлэлцүүлэг- <https://www.mongolchamber.mn/a/1545>
3. Авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага- <https://license.mrtd.gov.mn>
4. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага <http://license.met.gov.mn>
5. Барилгын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага <https://license.mcis.gov.mn>

6. Геодези, зураг зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага <https://license.gazar.gov.mn>
7. Геологи, уул уурхайн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага <https://cmcs.mrpm.gov.mn/cmc>
8. Хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага <https://www.urban.gov.mn>
9. Санхүүгийн зохицуулах хороо <https://license.frc.mn/home>
10. Тухайн аймаг, нийслэлийн Засаг дарга <http://www.license.edu.mn>
11. Харилцаа холбооны зохицуулах хороо <http://customer.crc.gov.mn>
12. Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага <http://sas.police.gov.mn>
13. Хүнсний асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн <https://license.mofa.gov.mn>
14. Хөдөө аж ахуйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага <http://vetdrug.mn>
15. Нийслэл Улаанбаатар хот <https://service.ulaanbaatar.mn>
16. Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн <http://tzmoh.gov.mn>
17. Эрчим хүчний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага <https://www.license.energy.gov.mn/user/login>
18. Улсын хилийг дайран өнгөрөх шугам ашиглах, нэгдсэн сүлжээ, төвлөрсөн дулаан хангамж, хийн хангамжийн хүрээнд Эрчим хүчний зохицуулах хороо, бусад тохиолдолд тухайн аймаг, нийслэлийн зохицуулах зөвлөл <https://license.erc.mn/auth/login>
19. Эрүүл мэндийн яамны системийн мэдээлэл - <https://tzmoh.gov.mn>
20. Зөвшөөрлийн үйлчилгээ - <https://license.mn>
21. Нийслэлийн нэгдсэн мэдээ мэдээлэл, төрийн үйлчилгээний нэгдсэн цахим хуудас <https://service.ulaanbaatar.mn/home>
22. ХЗДХЯ-наас ЗХХАЭ №18 <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=16530546492421&type=2>
23. Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 9 дүгээр сарын 9-ний өдрийн 45 дугаар тогтоолын хавсралт <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=207409&showType=1>
24. Монгол Улсын Их Хурлын 2017 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 11 дүгээр тогтоолын хавсралт <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=207617&showType=1>
25. Эрчи хүчний яам - <http://www.energy.gov.mn/>
26. Зөвшөөрлийн үйлчилгээний нэгдсэн систем <https://e-business.mn/main-services>
27. Зөвшөөрлийн үйлчилгээ <https://e-mongolia.mn/services/citizen/sector/all>

ДОЛОО. ХАВСРАЛТ